

Vlaanderen
is milieu

Bijgewerkte milieuverklaring 2020

Gegevens 2019

VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ

Woord vooraf

Beste lezer

Bijdragen aan een beter leefmilieu zit verweven in het DNA van de organisatiecultuur van de VMM. De zorg voor het milieu maakt deel uit van al onze activiteiten en wordt bij elke beslissing in overweging genomen.

Wij kozen ervoor om bij de VMM een milieumanagementsysteem EMAS in te voeren. Dit systeem laat ons toe om onze milieuprestaties op een continue manier te evalueren, te rapporteren en te verbeteren. Bovendien legt dit milieuzorgsysteem sterk de nadruk op de betrokkenheid van het personeel en een transparante communicatie. Dat vinden wij de belangrijkste aspecten aan het EMAS-systeem. De betrokkenheid van onze medewerkers is onze grootste troef. Ze zijn wetenschappelijk geïnteresseerd, gefascineerd, enthousiast, open, gedreven en vooral milieubewust.

Deze milieuv verklaring 2020 gaat over de gegevens en de gebeurtenissen van 2019. Dat was een bijzonder jaar:

- ✓ De VMM werd genomineerd door België voor de EMAS Awards in de categorie grote en middelgrote overheidsinstellingen. De uitreiking vond plaats op 25 november in Bilbao. VMM kreeg een eervolle vermelding en belandde op een gedeelde tweede plaats.
- ✓ Sinds december 2019 zijn alle 15 VMM-vestigingen EMAS -geregistreerd.
- ✓ Bijna alle doelstellingen die tegen 2020 moeten worden behaald, werden reeds behaald in 2019. Dat is een geruststelling want door de huidige Covid-19 maatregelen zal 2020 in geen enkel opzicht een representatief jaar zijn.

Onze ambities voor de toekomst zijn hoog en de VMM gaat die uitdaging vol overtuiging aan. Wij laten u graag kennis maken met ons vernieuwd milieubeleid, onze milieuprestaties van 2019, de inspanningen die wij al geleverd hebben en de bijkomende maatregelen die we nemen om onze engagementen waar te maken.

Veel leesplezier!

D. Pott

Bernard De Potter
Administrateur-generaal

INHOUD

1	Inleiding.....	9
2	Voorstelling Vlaamse Milieumaatschappij	11
3	Onze vestigingen	12
3.1	Hoofdbestuur Aalst en Brussel Ferraris	13
3.1.1	Aalst, Dokter De Moorstraat 24-26.....	13
3.1.2	Aalst, Gasthuisstraat 42	13
3.1.3	Aalst, Gasthuisstraat 38A.....	13
3.1.4	Brussel - Ferraris, Koning Albert II-laan 20.....	14
3.2	Buitendienst Bovenschelde, Gentse Kanalen en Dender.....	14
3.2.1	Gent - LAK, Sint-Denijs-Westrem, Raymonde de Larochelaan 1	14
3.3	Buitendienst IJzer, Leie en Brugse polders.....	14
3.3.1	Oostende - Administratie, Zandvoordestraat 375	14
3.3.2	Oostende – Onderhoudsdienst, Zandvoordestraat 375 (ingang langs rioolwaterzuiveringsinstallatie Aquafin NV)	15
3.4	Buitendienst Demer, Dijle en Maas	15
3.4.1	Leuven - VAC, Diestsepoort 6.....	15
3.4.2	Leuven - CBG, Terbankstraat 22.....	15
3.4.3	Hasselt, De Schierveldelaan 7	16
3.5	Buitendienst Nete en Benedenschelde.....	16
3.5.1	Antwerpen - VAC, Anna Bijnsgebouw, Lange Kievitstraat 111-113.....	16
3.5.2	Mechelen - OVAM , Stationsstraat 110	16
3.5.3	Herentals, Belgiëlaan 6	16
3.6	De dienst Lucht in Antwerpen.....	17
3.6.1	Antwerpen - PIH, Kronenburgstraat 45 bus B3.....	17
3.7	Technische locaties	17
3.7.1	Lummen, het pompghemaal Scholen, Begijnbroekstraat	17
3.7.2	Merelbeke, Burg. Van Gansberghelaan 92	17
3.7.3	Nieuwpoort, Pompghemaal Veurne Ambacht, Toevluchtweg 6	18
4	Milieubeleid.....	21
5	Organisatorische context van de VMM.....	22
5.1	Context	22
5.1.1	Voortrekkersrol	22
5.1.2	Partner van Green Deals ‘Circulair aankopen’, ‘Circulair bouwen’ en ‘Bedrijven en Biodiversiteit’	22
5.2	Veranderde omstandigheden	24
5.2.1	Een organisatie in verandering	24
5.2.2	Voorbeeldfunctie zit in VMM-DNA.....	25

[illegible]

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Totale waterverbruik per locatie in m ³ /VTE	42
Tabel 2: Eigen productie per locatie (in kWh)	45
Tabel 3: Totale elektriciteitsverbruik (incl. verbruik eigen productie) per locatie (in kWh/VTE).....	45
Tabel 4: Totale gasverbruik per locatie in kWh/m ²	48
Tabel 5: Aantal kilometer dienstverkeer naar modus	51
Tabel 6: Aantal kilometer dienstverkeer naar locatie	51
Tabel 7: Aantal Bluebikeritten per locatie.....	52
Tabel 8: Evolutiewagenpark per type	56
Tabel 9: Aantal gereden kilometers met dienstwagens per locatie.....	57
Tabel 10: Overzicht directe CO ₂ -emissies.....	58
Tabel 11: Overzicht direct CO ₂ -emissies (in ton)	58
Tabel 12: Emissies CO ₂ wagens per locatie (in ton).....	58
Tabel 13: Emissies CO ₂ gebouwen per locatie (in ton).....	59
Tabel 14: Papierverbruik per locatie in kg/VTE	61
Tabel 15: Afvalfracties VMM in kg/VTE	64
Tabel 16: Afval per locatie in kg/VTE.....	64
Tabel 17: Duurzame aankopen.....	67
Tabel 18: Gebruik oppervlaktes.....	69
Tabel 19: Overzicht aantal personeelsleden en VTE	87

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Totale waterverbruik in m ³	41
Figuur 2: Totale elektriciteitsverbruik en aandeel eigen opgewekte elektriciteit	44
Figuur 3: Totale reële gasverbruik in kWh.....	47
Figuur 4: Personenkilometers dienstverplaatsingen VMM.....	50
Figuur 5: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de hele VMM (2011-2016).....	53
Figuur 6: POW-gebruikers in %.....	54
Figuur 7: Evolutie wagenpark	56
Figuur 8: Totale papierverbruik in Kg	60
Figuur 9: Afvalproductie in VMM	63
Figuur 10: Binnentuin Aalst	70
Figuur 11: Groendaken in Gent	70
Figuur 12: Bloemenweide en rietveld	71
Figuur 13: Achterkant gebouw Oostende	71

////////////////////////////////////

Geverifieerd
milieuzorgsysteem
BE-VL-000021

Als agentschap van de Vlaamse overheid helpen we de doelen van het Vlaamse milieubeleid organiseren. Onze kernactiviteiten richten zich op proper water, zuivere lucht, milieuraapportering en klimaatadaptatie. Een belangrijke drijfveer voor onze medewerkers is de kans om een steentje bij te dragen aan een beter leefmilieu en hiermee een meerwaarde te realiseren voor de samenleving.

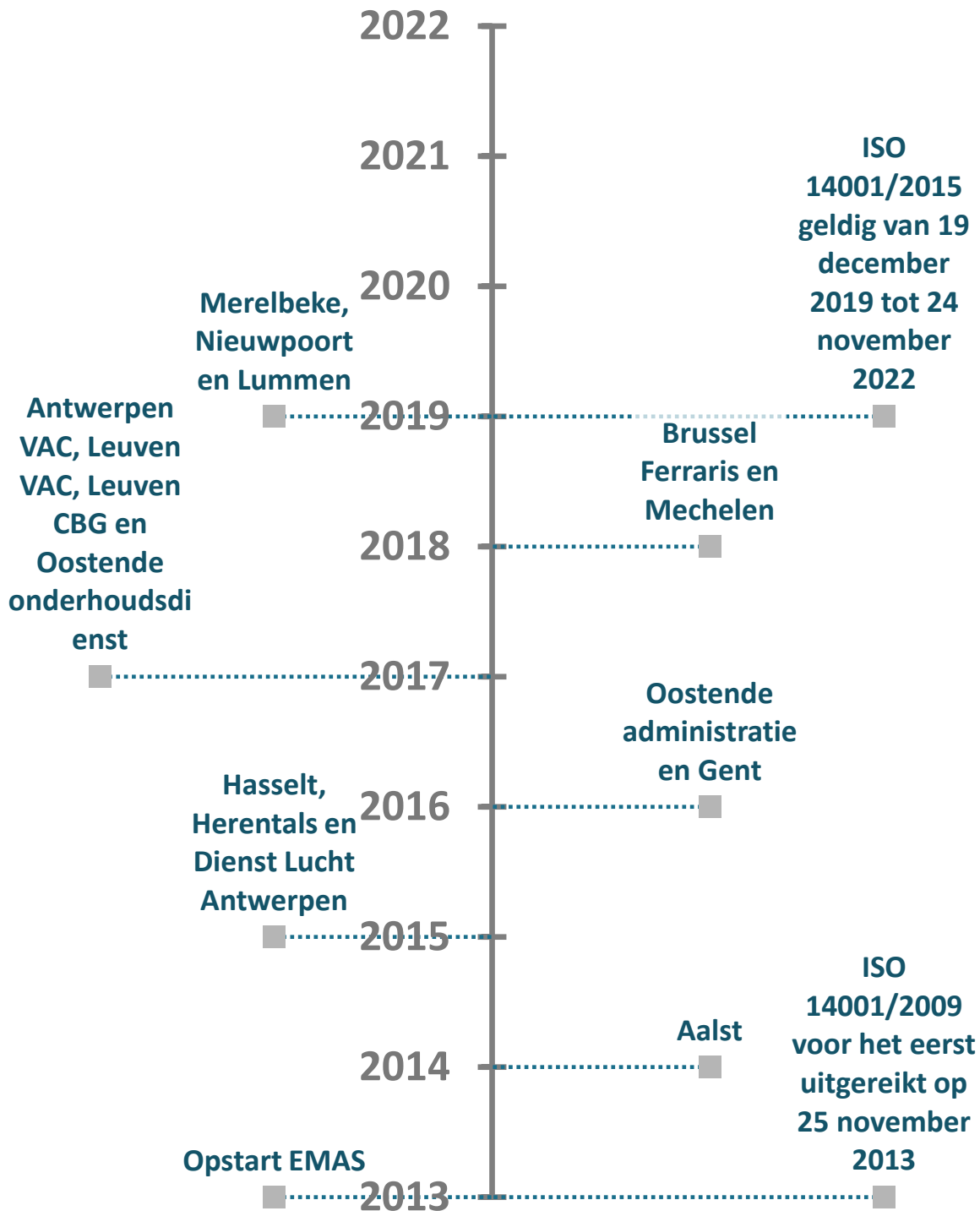
EMAS (Eco-management en audit schema) is een milieumanagementinstrument dat door de Europese Commissie werd ontwikkeld in lijn met de ISO 14001-norm. Door dit systeem kunnen we onze milieuprestaties op een continue manier evalueren,

Sinds begin 2014 beschikt de VMM over zowel een ISO 14001-certificaat als een EMAS-registratie voor haar vestigingen in Aalst. In 2015 werd de EMAS-registratie uitgebreid naar de VMM-vestigingen in Hasselt, Herentals en bij de dienst Lucht in Antwerpen. Oostende - Administratie en Gent werden in 2016 toegevoegd. Eind 2017 behaalden de VMM-vestigingen in Antwerpen - VAC, Leuven - VAC, Leuven - CBG en Oostende - onderhoudsdienst de EMAS registratie. In 2018 voegden we daar de kantoorlocaties in Brussel - Ferraris en Mechelen – OVAM aan toe. In 2019 werden de laatste drie vestigingen aan de EMAS-registratie toegevoegd, met name de drie technische locaties Merelbeke, Nieuwpoort en Lummen.

De overige technische locaties (o.a. Boekhout, Ieper en Herentals) zijn beperkt tot loodsen zonder personeelsvoorzieningen en vallen niet onder de scope. De locatie in Brussel die voor IRCEL wordt gehuurd valt eveneens niet onder de scope omwille van het zeer beperkt aantal betrokken VMM-personeelsleden en de intergewestelijke samenwerkingsvorm.

[illegible]

ISO 14001 en EMAS-registraties VMM-locaties

Figuur 1: Evolutie EMAS bij VMM

2 VOORSTELLING VLAAMSE MILIEUMAATSCHAPPIJ

De Vlaamse Milieumaatschappij of VMM werd opgericht in 1990. Sinds 1 april 2006 werkt ze als agentschap van de Vlaamse overheid mee aan een beter leefmilieu in Vlaanderen. De VMM behoort tot het beleidsdomein Omgeving.

De Vlaamse Milieumaatschappij vervult een cruciale rol in het integraal waterbeleid. Ze meet en controleert de kwantiteit en kwaliteit van water, beheert watersystemen, int een heffing op watervervuiling en op grondwaterwinning, adviseert over omgevingsvergunningen, en zorgt voor de planning van en het toezicht op de zuiveringsinfrastructuur. De VMM geeft advies aan de Vlaamse Regering over de kwaliteit en de beschikbaarheid van drinkwater, en vervult de taak van regulator¹ voor leidingwater.

Verder bewaakt de VMM de luchtkwaliteit, inventariseert ze wie wat loost, en doet ze beleidsvoorstellen. Ze stelt ook het Milieurapport Vlaanderen (MIRA) op. MIRA analyseert en evalueert de toestand van het leefmilieu en het milieubeleid, en blikkt vooruit op mogelijke milieuontwikkelingen.

De VMM neemt deel aan het internationaal milieubeleid. Via informatie en sensibilisering wil ze de bedrijven, de burgers en de landbouwers aanzetten tot milieusparend gedrag. Voor tal van thema's (o.a. luchtkwaliteit, beheer waterlopen, incidenten, riolering en waterzuivering) doet de VMM beroep op de Vlaamse steden en gemeenten. Daarmee is het lokaal bestuur een van de belangrijkste partners om te werken aan een beter leefmilieu.

Elke dag zetten meer dan 800 medewerkers van de VMM hun kennis en vaardigheden in om het milieu van morgen in Vlaanderen te helpen verbeteren. De gedetailleerde personeelsaantallen per locatie en het organogram vindt u in **bijlage 1 en 2** van dit document.

¹ De WaterRegulator is een subentiteit van de VMM en heeft de volgende opdrachten:

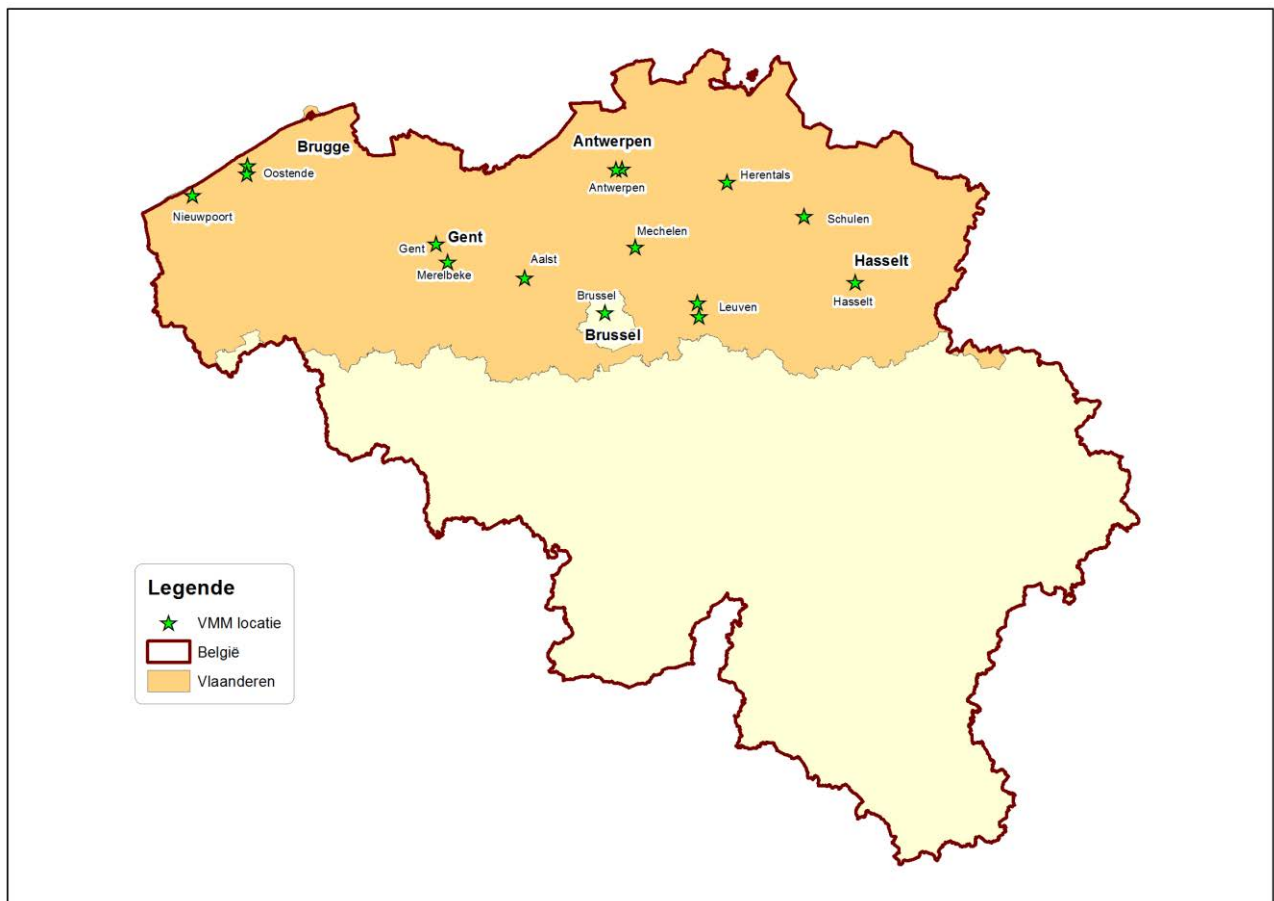
- de transparantie over drinkwaterproductie en -levering in Vlaanderen verhogen;
- de prestaties en de efficiëntie van de drinkwatermaatschappijen die in Vlaanderen actief zijn vergelijken, met de bedoeling na te gaan of water geleverd wordt tegen een correcte prijs;
- studies uitvoeren, en op basis van de resultaten advies verlenen aan de Vlaamse Regering;
- de drinkwatertarieven reguleren.

3 ONZE VESTIGINGEN

Onze maatschappelijke zetel is in Aalst. Daarnaast hebben wij verschillende vestigingen in elke provincie in Vlaanderen. Deze milieuverklaring behandelt het hoofdbestuur in Aalst en in Brussel - Ferraris en de VMM-vestigingen in

- Buitendienst Bovenschelde, Gentse Kanalen en Dender: Gent - LAK;
- Buitendienst IJzer, Leie en Brugse polders: Oostende - Administratie en Oostende - Onderhoudsdienst;
- Buitendienst Demer, Dijle en Maas: Leuven - VAC, Leuven - CBG en Hasselt;
- Buitendienst Nete en Benedenschelde: Antwerpen - VAC, Mechelen – OVAM en Herentals;
- De dienst Lucht in Antwerpen: Antwerpen - PIH (Kronenburgstraat);
- De technische locaties van de afdeling Operationeel Waterbeheer: Lummen, Merelbeke en Nieuwpoort.

Sinds december 2019 zijn alle VMM-vestigingen EMAS-geregistreerd.

Figuur 2: EMAS-locaties van de VMM

3.1 Hoofdbestuur Aalst en Brussel Ferraris

3.1.1 Aalst, Dokter De Moorstraat 24-26

Het gebouw is eigendom van de VMM. Het is U-vormig en bestaat uit een receptie, keuken, eetruimte, eerste hulplokaal, auditorium, vergaderlokalen, sanitair incl. douches, kantoren, magazijn, technische lokalen, archiefruimtes, fietsenberging, en parkeergarage. Het gebouw wordt verwarmd met centrale verwarming op aardgas. Het sanitair water wordt voorverwarmd met zonnepanelen en verder opgewarmd met elektrische verwarmingselementen of via een warmtewisselaar die aangesloten is op de verwarmingscollector. Het gebouw beschikt over zonnepanelen. Deze installatie zal jaarlijks ongeveer 63.000 kWh elektriciteit produceren wat overeenstemt met het gemiddeld verbruik een 15-tal gezinnen. Het elektriciteitsverbruik van het kantoorgebouw Dr. De Moor bestaat door deze investering voor ongeveer 40% uit eigen productie. Voor de site Aalst (Dokter De Moorstraat 24-26, Gasthuisstraat 42 en 38A) werd één energieprestatiecertificaat (EPC) opgemaakt. Het kengetal bedraagt 351,86 kWh/m².

3.1.2 Aalst, Gasthuisstraat 42

Dit gebouw is eigendom van de VMM. Het is L-vormig en bestaat uit een hal, keuken, eerste hulplokaal, sanitair, kantoren, vergaderlokalen, opleidingslokaal, archiefruimtes en technische ruimtes. Het water aan de spoelbak in de keuken wordt verwarmd door middel van een kleine lokale elektrische boiler. Het water in de doucheruimte op de eerste verdieping wordt verwarmd door een elektrische boiler. Dit water wordt voorverwarmd door een zonneboiler. De ruimtes worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas. Een deel van de derde verdieping wordt verwarmd of gekoeld door een warmtepomp, type VRF.

3.1.3 Aalst, Gasthuisstraat 38A

Het stook- en servergebouw op de hoek van de Gasthuisstraat 38A is eigendom van de VMM. Het is een technische ruimte die werd gebouwd volgens duurzame en ecologische principes en beschikt over het Europese GreenLight Label.

De kelder biedt plaats aan een stookinstallatie op aardgas, die de twee kantoorgebouwen van de VMM, een Sociaal huis, 200 sociale appartementen en het kantoorgebouw van het OCMW verwarmt. Op de gelijkvloerse verdieping bevindt zich een werkplaats, opslagruimte en een sanitaire ruimte met douche. Het sanitair warm water wordt sinds 2018 opgewekt met een elektrische doorstroomer in de kelderverdieping. Op de eerste en de tweede verdieping bevindt zich het servergebouw van de VMM. Op het platte dak werden frequentie gestuurde, traag draaiende ventilatoren geplaatst. Die zorgen voor dubbele milieuwinst: minder lawaaiproductie en minder energieverbruik. Verder maakt het datacenter optimaal gebruik van de gratis koude buitenlucht om de servers te koelen. Dit kan tot een buitentemperatuur van 20 graden. Wordt het warmer, dan wordt een ijswatermachine gebruikt. In het datacenter worden de koude en de warme lucht volledig gescheiden. Voortdurende optimalisaties vinden plaats. Op dit moment bevindt de apparatuur van 3 collega-entiteiten zich in het datacenter. Deze entiteiten werden gesensibiliseerd en begeleid zodat het totale energieverbruik nog steeds hetzelfde is, ondanks het stijgende aantal servers. Moderne en energiezuinige apparatuur wordt daarvoor ingezet. Ook de collega's van AOW hebben hun weg gevonden naar het VMM Datacenter. Vooraleer de verhuis werd aangevat hebben zij hun oude apparatuur vervangen door moderne energiezuinigere servers. We zijn nu klaar om volgende stappen te zetten in de samenwerking. Dit jaar zal OVAM, Het Departement Omgeving en de VMM gebruik maken van een gezamenlijk internet.

3.1.4 Brussel - Ferraris, Koning Albert II-laan 20

Het Graaf de Ferrarisgebouw is eigendom van de Vlaamse overheid. Het gebouw staat aan de Koning Albert II-laan 20 en ligt op wandelafstand van het NMBS-station 'Brussel-Noord'. Er zijn 1.416 werkplekken en het gebouw is toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Het gebouw heeft 13 bovengrondse bouwlagen en een hoogte van ongeveer 46 meter. De VMM bevindt zich op de tweede verdieping. Het kengetal van het EPC bedraagt 214 kWh/m².

3.2 Buitendienst Bovenschelde, Gentse Kanalen en Dender

3.2.1 Gent - LAK, Sint-Denijs-Westrem, Raymonde de Larocheaan 1

Het LAK Gent is gebouwd voor de VMM en wordt gehuurd voor een periode van 27 jaar. Het gebouw is L-vormig en bestaat uit 7 verdiepingen met een administratief deel en een laboratoriumgedeelte. Er is ook een datacenter aanwezig. De opslag van de producten voor de laboratoriumtoepassingen bevindt zich op de technische verdieping en in de gasverdeelcentrale op -2. Verder zijn er kleinere hoeveelheden van producten aanwezig in de verschillende laboratoria zelf. In het gebouw werden een aantal milieutechnieken toegepast. Zo zijn er voor de verwarming en de koeling warmtepompen en een warmtepompkoeling aangesloten op een BEO-veld (Boorgat Energie Opslag-veld), in de laboruimten zorgen ventiloconvectoren voor een constante temperatuur, de platte daken zijn groendaken met infiltratiebalken, er zijn fotovoltaïsche zonnepanelen, en er is een ondergrondse waterbuffer voor vertraagde afvoer. Getoetst aan de duurzaamheidshandleiding 'Waardering van kantoorgebouwen' van de Vlaamse overheid behaalt dit project het maximum aantal van 4 sterren. Het kengetal van het EPC bedraagt 101,43 kWh/m².

3.3 Buitendienst IJzer, Leie en Brugse polders

3.3.1 Oostende - Administratie, Zandvoordestraat 375

Het gebouw is eigendom van de VMM. Het ligt in een industriezone in een half stedelijke omgeving en is bestemd en uitgerust voor administratieve werkzaamheden en laboratoriumactiviteiten. Een klein gedeelte van de kantoren werd tot januari 2020 onderverhuurd aan een andere Vlaamse overheidsdienst. Op het aangrenzende terrein bevinden zich de gebouwen van Aquafin NV (waterzuiveringsstation) en de onderhoudsdienst. Het gebouw bestaat uit een receptie, eerste hulplokaal, sanitair, administratieve lokalen, een eetruimte, een biologisch laboratorium, vergaderzalen, een patchlokaal, archiefruimten, een stooklokaal, een opslagruimte en een koelcel. De ruimten worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas. Sinds november 2019 is deze locatie aangesloten op het warmtenet dat wordt gevoed met warmte uit de naburige verbrandingsoven. Het gebouw beschikt ook over zonnepanelen. De PV-installatie heeft een capaciteit om jaarlijks 86 MWh elektriciteit te produceren. Dit komt overeen met het totale jaarlijkse elektriciteitsverbruik van dit kantoorgebouw (incl. verbruik van de laadpalen) of met het gemiddelde elektriciteitsverbruik van zo'n 22 gezinnen. Het gebouw is omringd door een tuin die ecologisch beheerd wordt. Het kengetal EPC bedraagt 65,25 kWh/m².

3.3.2 Oostende – Onderhoudsdienst, Zandvoordestraat 375 (ingang langs rioolwaterzuiveringsinstallatie Aquafin NV)

De onderhoudsdienst is gehuisvest in een gebouw dat eigendom is van Aquafin NV. Het bevindt zich achteraan de site en wordt voor de helft gebruikt door de VMM en voor de helft door Aquafin NV. Het gebouw doet hoofdzakelijk dienst als werkplaats voor kleine herstellingen en controle van het wagenpark, inrichtingen en indienstellingen van de dienstwagens. Het gebouw bestaat uit administratieve lokalen, een magazijn, sanitair, een technisch lokaal, laslokaal, een algemene werkplaats, een vergaderzaal en een keuken/eetruimte.

De ruimten worden verwarmd met centrale verwarming op aardgas. De stookinstallatie, die eigendom is van Aquafin NV, bevindt zich in het Aquafin-deel van het gebouw en voorziet alle gebouwen op de site van verwarming. Dit gebouw heeft geen EPC-kengetal want het is niet publiek toegankelijk.

3.4 Buitendienst Demer, Dijle en Maas

3.4.1 Leuven - VAC, Diestsepoort 6

Het Dirk Boutsgebouw is een voorbeeld op het gebied van energieverbruik en isolatie. De Vlaamse overheid is eigenaar van het gebouw. Het Facilitair bedrijf verzekert het beheer. De VMM-ruimtes situeren zich op de derde verdieping. In de toren is er een laboratorium met beperkte opslag van gevaarlijke producten. Dit laboratorium wordt gebruikt voor de biologische analyse van waterstalen en als uitvalsbasis van de staalnamerondes. In het middengedeelte van de sokkel neemt de VMM kantoorruimte in. In de kelder gebruikt de VMM een technische ruimte waar o.a. het gevaarlijk afval wordt verzameld.

Het Dirk Boutsgebouw scoort uitstekend volgens de wetgeving 'Energieprestatie en Binnenklimaat' (EPB) en bereikt een E-peil 49. De verwarming van het gebouw gebeurt met convectoren met thermostatische kranen. De koeling gebeurt met statische koelbalken boven een geperforeerd verlaagd plafond. De verlichting werkt via aanwezigheidsdetectie en daglichtcompensatie. Ook aan een efficiënt waterverbruik werd gedacht. Regenwater wordt gebruikt voor de toiletten en de dienstkranen. Kranen starten en stoppen automatisch, en zowel de toiletten als de douches zijn voorzien van een spaarknop. Verder is er energierecuperatie door middel van een boorgatenergie-opslagsysteem: de warmte wordt in de zomer in de grond opgeslagen, en in de winter wordt ze beschikbaar gesteld voor verwarming. In de zomer zorgt dit systeem voor de koeling. Tot slot is het gebouw uitgerust met zonnepanelen. Het EPC-kengetal voor het VAC Leuven is 223,86 kWh/m².

3.4.2 Leuven - CBG, Terbankstraat 22

Het Centraal Besturingsgebouw (CBG)-Leuven is eigendom van de VMM. In geval van hoogwater kunnen ook externe personen/diensten aanwezig zijn en wordt het gebouw als crisiscentrum gebruikt. Het CBG werd conform de passiefhuisstandaard ontwikkeld. Er worden geen fossiele brandstoffen gebruikt en er is dus geen rechtstreekse CO₂-uitstoot. Een deel van de energieproductie gebeurt door fotovoltaïsche zonnepanelen. Een warmtepomp verwarmt de lokalen. Het gebouw is bijna volledig zuidgeoriënteerd. Een horizontaal bandraam op de verdieping geeft zonnewarmte in de winter en de tussenseizoenen. Wegens de ligging/inplanting kon het CBG niet aangesloten worden op de openbare riolering. Het huishoudelijk afvalwater van de vestiging wordt opgevangen in een septische put en vervolgens door een rietveld geleid. Het gezuiverde afvalwater wordt naar het grondwater geïnfiltreerd via een wadi. Het regenwater van het groendak wordt gebufferd en gebruikt voor de toiletspoeling en de schoonmaak. De overloop van de regenwateropvang infiltreert via de wadi naar het grondwater. Rond het gebouw zijn er geen

3.4.3 Hasselt, De Schierveldelaan 7

3.5 Buitendienst Nete en Benedenschelde

Het Vlaams Administratief Centrum Antwerpen (VACA) is gevestigd aan het Kievitplein. De Vlaamse overheid is eigenaar van het gebouw. Het Facilitair bedrijf verzekert het beheer. Het Anna Bijns gebouw wordt exclusief gebruikt door de Vlaamse overheid en wordt overwegend gebruikt door administratief personeel. Het gebouw heeft 16 verdiepingen met een eenvoudig rechthoekig ontwerp. Aan de VMM werd kantoorruimte ter beschikking gesteld op de 6de verdieping. Het gebouw bestaat uit een receptie, administratieve lokalen, een koffieshop, sanitair, een afvallokaal, vergaderzalen, archief ruimten, en een eerstehulplokaal. De ruimten worden verwarmd met centrale verwarming met 2 gasketels.

Het gebouw is in eigendom van OVAM die het beheer verzekert. Het bestaat uit 5 bovengrondse verdiepingen met een eenvoudig rechthoekig ontwerp. De VMM is gehuisvest in een deel van de 2de verdieping. In de zone van VMM onderscheiden we individuele werkplekken, 1 cockpit, 1 overlegruimte, een lounge en een rolarchief. Het gebruik van gas, water en elektriciteit wordt gefactureerd op basis van het huurdersaandeel zodat de evolutie in het VMM-gebruik bepaald wordt door de beheerder. Er is zonnewering aanwezig op alle verdiepingen. De ruimten worden verwarmd met een centrale aardgasverwarming. Het kengetal EPC bedraagt 368,69 kWh/m².

De ruimte wordt verwarmd met centrale verwarming op aardgas. Er werden veel inspanningen gedaan om het watercircuit te scheiden en zoveel mogelijk regenwater te gebruiken. De verwarming en de databekabeling zijn gerenoveerd. Halogeenverlichting werd vervangen door energiezuinige armaturen, aangestuurd door aanwezigheidsmelders. Het kengetal EPC bedraagt 126,49 kWh/m².

Vlaamse Milieumaatschappij (2020). Milieuverklaring 2020 – Gegevens 2019

3.6 De dienst Lucht in Antwerpen

3.6.1 Antwerpen - PIH, Kronenburgstraat 45 bus B3

Het gebouw is in eigendom van de provincie en huisvest naast de VMM, het Provinciaal Instituut voor Hygiëne (PIH) en de AP Hogeschool. De VMM huurt er kantoorruimte. De verdiepingen 5, 10 en 11 worden gedeeld met personeelsleden van het PIH. De 9de verdieping wordt enkel gebruikt door VMM-personeel. De provincie is begonnen met de renovatie van het gebouw en draagt zorg voor het milieu, ook in haar eigen organisatie. Het PIH koopt duurzaam aan,voert een verregaand klimaatbeleid en behaalde hierdoor al in februari 2010 het internationale milieucertificaat ISO 14001. Het verbruik van water, elektriciteit en gas wordt bepaald aan de hand van een vast percentage (12,82 %) van het verbruik in het gehele gebouw. Daarom is een evolutie in het gebruik niet alleen te verklaren door veranderingen bij de VMM.

3.7 Technische locaties

3.7.1 Lummen, het pompgemaal Schulen, Begijnebroekstraat

Het pompgebmaal “Wachtbekken Schulensbroek” is eigendom van de VMM. Het is een pompgebmaal dat in 1985 werd gebouwd om bij vulling van het wachtbekken (met hoge waterstanden als gevolg) het overtollige water uit het omliggende gebied rondom het Schulensmeer over te pompen (via een aangelegde pompboezem) naar de Demer.

Het gebouw is voorzien van drie zware pompen van $1\text{m}^3/\text{s}$ en twee pompen van $0,5\text{ m}^3/\text{s}$.

In een speciaal voorziene ruimte in de garage wordt materiaal van het team rattenbestrijding opgeslaan. Er is een archief langs de pompzaal. In de garage bevindt zich één generator en één aanhangwagen voor het onderhoud en beheer van de waterlopen in Demer- en Maasbekken-Oost van de buitendienst Demer, Dijle en Maas.

Er is stockageruimte aanwezig voor materiaal en producten. Er zijn vijf gesloten kasten voor kledij. Er is één kast met lekbakken, een kast voor gevaarlijke producten, opslagruimte voor 400 kg rodenticide (1palet) en 1 kleine diepvriezer (voor tijdelijke opslag van dode bruine ratten voor het resistentieonderzoek).

Er is een sanitaire ruimte (na renovatie 2020), een keuken, een bureel, een vergaderzaal (maandelijks teamvergaderingen rattenbestrijding) en een werkplaats in de garage (aankomen of kleine herstellingen vangmateriaal).

3.7.2 Merelbeke, Burg. Van Gansberghelaan 92

Op het terrein ILVO zijn voor de Rattenbestrijding twee loodsen aanwezig. Deze loodsen zijn geen eigendom van de VMM.

De eerste loods werd in 2006 omgebouwd van stal naar een technische ruimte die dient voor de opslag van vangmaterialen (klemmen, fuiken, gifbuizen), boten en kano's, aanhangwagens en rodenticide (die nodig zijn voor de dagelijkse werking van de afdeling Operationeel waterbeheer). In deze loods worden ook een aantal producten opgeslagen volgens de nodige veiligheidsvoorschriften.

De tweede loods werd in 2006 omgebouwd van stal naar vergaderzaal, werkplaats, bureau en kledingmagazijn. Hier worden vergaderingen voor de rattenbestrijding georganiseerd. Deze loods wordt ook gebruikt voor de afhaling van de nodige kledij en beschermingsmiddelen. De werkplaats is voorzien van machines om herstellingen te kunnen uitvoeren aan het materiaal die nodig zijn voor de werking in het kader van de bestrijding van ratten.

[illegible]

3.7.3 Nieuwpoort, Pompgemaal Veurne Ambacht, Toevluchtweg 6

Het Veurne ambachtgemaal is eigendom van de VMM. Het is een pompgemaal dat in 1988 werd gebouwd om het water bij overvloedige regenval (met hoge waterstanden als gevolg) ook bij vloed vanuit de polderwaterlopen via een aangelegde pompboezem en een perskanaal te kunnen overpompen naar zee. Bij eb kan er gravitair geloosd worden. Het gebouw is voorzien van 5 zware pompen.

Er is een sanitaire ruimte, een keuken, een bureel, een vergaderzaal (maandelijkse teamvergaderingen rattenbestrijding) en een werkplaats (aanmaken of kleine herstellingen vangmateriaal) aanwezig.

Het gebouw wordt gebruikt als uitvalbasis voor het onderhoud en beheer van waterlopen in West-Vlaanderen en de buitendienst. IJzer, Leie en Brugse polders. De site doet ook dienst voor:

- de opslag van oliën en vetten in een speciaal voorziene ruimte in de kelderverdieping met lekbakken;
- de opslag van reserve onderdelen van pompen en generatoren op zolder;
- het onderhoud van alle VMM kunstwerken in de pompzaal en buiten op het terrein.

Ook het rollend materiaal (boten en aanhangwagens), vangmaterialen (klemmen, fuiken, lokaasdozen en buizen), een kleine voorraad rodenticiden, buitenboordmotoren en opslag benzine, enz. van team rattenbestrijding IJzer wordt op deze site ondergebracht.

Michelinne Van Den Langenbergh blikt tevreden terug op 7 jaar EMAS

Michelinne: "7 jaar EMAS heeft duidelijk zijn vruchten afgeworpen als je kijkt naar de hoeveelheid papierreductie of CO2 uitstoot, de vergroening van ons wagenpark,..."

"Ik had zeven jaar geleden nooit durven dromen dat we nu zo ver zouden staan en dat alle VMM-locaties een EMAS-registratie bezitten."

Michelinne Van Den Langenbergh, Afdelingshoofd Algemene Zaken

4 MILIEUBELEID

Het is de opdracht van de VMM om voor de huidige en toekomstige generaties in Vlaanderen:

- ✓ de toestand van het milieu te beschrijven,
- ✓ proper, aantrekkelijk en voldoende water te waarborgen,
- ✓ gezonde lucht te bewerkstelligen,
- ✓ de klimaatadaptatie mee te sturen.

De VMM wil een oplossingsgerichte partner zijn voor een klimaatbestendige leefomgeving.

De VMM vraagt aan organisaties, bedrijven en burgers inspanningen om bij te dragen aan een beter leefmilieu voor de huidige en de toekomstige generaties. Bijdragen aan een beter leefmilieu zit verweven in het DNA van de organisatiecultuur van de VMM. De zorg voor het milieu maakt deel uit van al onze activiteiten en wordt bij elke beslissing in overweging genomen.

De directieraad van de VMM liet zich inspireren door de missie en visie en keurde in mei 2020 de volgende milieubeleidsverklaring goed.

Milieubeleid

De VMM wil een actieve rol opnemen en toonaangevend zijn in haar inspanning in de zorg voor een beter leefmilieu. Hiervoor zal de VMM:

- ✓ een voorbeeldrol opnemen ten aanzien van andere overheden, bedrijven en burgers;
- ✓ streven naar klimaatneutraliteit in 2040;
- ✓ streven naar 100% circulariteit in 2040;
- ✓ maximaal bijdragen aan de Sustainable Development Goals (SDG's) en
- ✓ een maatschappelijk verantwoorde organisatie zijn.

De directieraad, de leidinggevend en alle medewerkers engageren zich om deze beleidsprincipes dagelijks toe te passen binnen en buiten de organisatie.

Mei 2020

D. Pott

Bernard De Potter
Administrateur-generaal

5 ORGANISATORISCHE CONTEXT VAN DE VMM

5.1 Context

5.1.1 Voortrekkersrol

Werk maken van een beter leefmilieu in Vlaanderen is de kerntaak van de Vlaamse Milieumaatschappij. Daarom willen wij een voortrekkersrol in milieuzorg vervullen en zelf de impact van onze werking op het milieu zo veel mogelijk beperken.

Met de EMAS-registratie beogen we namelijk een dubbel doel:

- vanuit onze voorbeeldfunctie zorgen dat we via een gerichte aanpak en met medewerking van al onze personeelsleden onze milieuprestaties voortdurend verbeteren;
- iedereen ervan bewust maken dat we elke dag opnieuw duurzaam met het milieu moeten omgaan en dat we daartoe allemaal een bijdrage kunnen leveren.

Milieuzorg is evenwel een continu proces en het kan altijd nog beter. Zo wil de VMM actief meewerken aan de transitie naar een duurzamere samenleving en aan de realisatie van de ambitieuze doelstellingen van de Vlaamse Regering.

5.1.2 Partner van Green Deals 'Circulair aankopen', 'Circulair bouwen' en 'Bedrijven en Biodiversiteit'

5.1.2.1 Circulair aankopen

De VMM levert al jaren inspanningen voor een duurzaam aankoopbeleid, dus is het logisch dat we deelnemen aan het project Green Deal 'Circulair aankopen'. Vlaanderen wil tegen 2050 een circulaire economie hebben, waarin grondstofkringlopen gesloten worden. Daarvoor hebben we andere producten, diensten en verdienmodellen nodig. Met dit project willen de deelnemende bedrijven en organisaties via hun aankoopbeleid circulaire producten en diensten een boost geven.

De renovatie van de tweede verdieping van het hoofdbestuur in Aalst is al een mooi voorbeeld waarbij 1 003,2 kg CO₂ bespaard werd, wat overeenkomt met 7 119,9 vermeden km met een gemiddelde auto. Ook het refurbishen van de bureautafels bij de verhuis van buitendienst Mechelen past in het plaatje. Daar werd 757,5 kg CO₂ bespaard. Deze Green Deal is een initiatief van Vlaanderen Circulair, VVSG, The Shift en Bond Beter Leefmilieu.

5.1.2.2 Circulair bouwen

Op 22 februari 2019 lanceerde de Vlaamse minister van Omgeving, Natuur en Landbouw op initiatief van Vlaanderen Circulair, de OVAM en de Vlaamse Confederatie Bouw de Green Deal 'Circulair Bouwen' op Batibouw. Via dit gezamenlijk engagement zullen bouwbedrijven, bouwmaterialproducenten, lokale en regionale overheden, private

bouwheren, onderzoekers en andere organisaties samenwerken om in de toekomst circulair bouwen in Vlaanderen tot dagelijkse realiteit te maken. Het specifieke doel van deze Green Deal Circulair Bouwen (2019-2023) is om tot een versnelde toepassing te komen van principes van de circulaire economie binnen de bouwsector en materiaalbewust bouwen.

5.1.2.3 Bedrijven en biodiversiteit

VMM ondertekende op 14 februari 2019 de Green Deal 'Bedrijven en Biodiversiteit' en engageert zich daarmee om enkele acties te ondernemen. Enkele voorbeelden zijn:

- de opmaak en uitvoering van een natuurvriendelijk beheerplan op een oppervlakte van ca. 1 000 m² voor de terreinen rond de pompgemalen Nieuwpoort en Lummen;
- het uitvoeren van proefprojecten rond het beheersen van exoten langs en in de waterlopen;
- het plaatsen van een insectenhotel aan het technisch gebouw in Merelbeke, Nieuwpoort en Lummen enz...

Via deze Green Deal wordt bijgedragen aan minstens 7 van de 17 SDG's. De Green Deal 'Bedrijven en Biodiversiteit' is volledig gelinkt aan SDG 15 rond bescherming, herstel en bevordering van ecosystemen. Daarnaast is deze Green Deal gelinkt aan goede gezondheid en welzijn (SDG 3), biedt het grote kansen voor duurzame economische groei (SDG 8), bouwt het mee aan een veerkrachtige infrastructuur (SDG 9), kan het bijdragen aan meer duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11), onderneemt het actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden (SDG 13), en komen er nieuwe partnerschappen om de doelstellingen te bereiken (SDG 17).

Dirk Dejaeger stelt milieubeheer centraal bij elke beslissing

Dirk: “De zorg voor het milieu maakt deel uit van al onze activiteiten en wordt bij elke beslissing in overweging genomen.”

“Onze dienst zorgt voor een integrale aanpak van de waterlopen, waarbij het beperken van het risico op overstromingsschade en het realiseren van een goede ecologische toestand centraal staan.”

“We trachten hierbij de belevingswaarde en de landschappelijke waarde van de waterloop en zijn omgeving te versterken door af te stemmen op de omliggende gebieden (wonen, landbouw, natuur,...).”

Dirk Dejaeger, Dienst Investerings en Renovaties, Afdeling Operationeel Waterbeheer, Oostende

5.2 Veranderde omstandigheden

5.2.1 Een organisatie in verandering

De Vlaamse Milieumaatschappij legt de vinger aan de pols en werkt momenteel aan een nieuwe strategische visie, het 'traject 2030'. Onze sterktes zoals onze expertise, gedrevenheid, onze aanwezigheid in Vlaanderen, het maatschappelijk belang en de internationale context willen we behouden. Maar hoe moeten we omgaan met data, tijdsdimensie, klimaat- en gedragsverandering? Het zijn uitdagingen waar we voor staan. Er is een stakeholders- en omgevingsanalyse gebeurd om te kijken in welke richting de VMM zou moeten groeien de komende jaren...

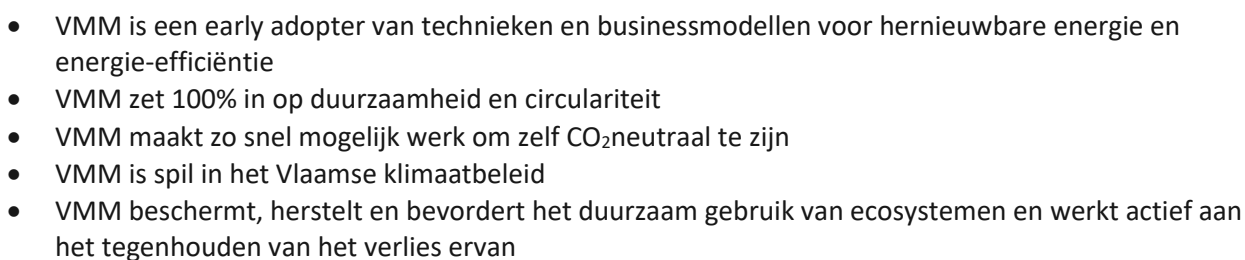
DE OMGEVING WAARIN WE WERKEN VERANDERT...

WAT BETEKEN DAT VOOR VMM?

In het traject 2030 ontwerpen we de strategie en willen we de voorbeeldfunctie van VMM definiëren om het ‘VMM-DNA’ te bepalen. In de voorbeeldfunctie van VMM wordt vertrokken van Sustainable Development Goals (SDG’s) en van waarden.

Enkele SDG’s die aan bod komen:

////////////////////////////////////

6 MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM

Om het milieubeleid uit te voeren, ontwikkelde de VMM een milieuzorgsysteem dat voldoet aan de ISO 14001-norm, en aan de vereisten van de Europese verordening betreffende EMAS (Verordening (EU) 2017/1505 van de commissie van 28 augustus 2017 en Verordening (EU) 2018/2026 van de commissie van 19 december 2018). In aanvulling op de algemene eisen die de ISO 14001-norm oplegt, hecht EMAS speciale aandacht aan de betrokkenheid van het personeel, externe communicatie, naleving van de regelgeving en continue verbetering van de milieuprestaties.

6.1 Structuur en verantwoordelijkheden

De coördinatie van EMAS ligt in handen van de stuurgroep Interne Milieuzorg en de verantwoordelijke Interne Milieuzorg. Elke afdeling van de VMM heeft een vertegenwoordiger in die stuurgroep. De directieraad van de VMM heeft de eindverantwoordelijkheid in het milieuzorgsysteem.

Naast een stuurgroep Interne Milieuzorg is er ook een werkgroep Intern Leefmilieu (WIL) die vertegenwoordigers telt uit elke vestiging van de VMM. Deze werkgroep versterkt, bevestigt, mobiliseert en steunt. Want VMM-medewerkers zijn milieubezorgd en doen al heel wat. Ze willen respect voor hun eigen daadkracht en inzichten.

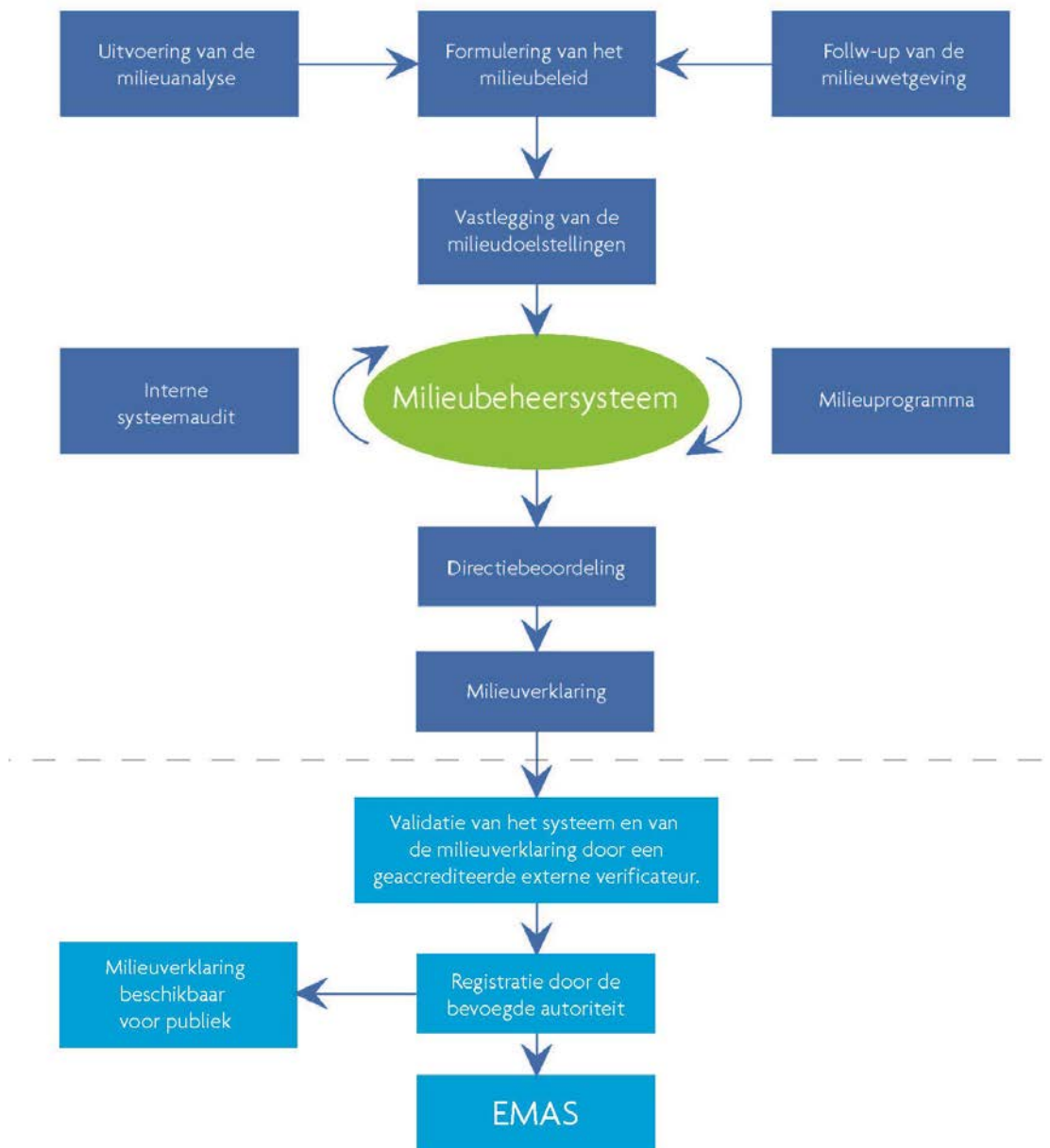
6.2 Beheersing van noodsituaties

De VMM beschikt voor alle locaties over noodplannen die aangeven hoe te reageren in een noodsituatie. De mogelijke noodsituaties (bv. brand) zijn geïdentificeerd en worden in de noodplannen behandeld. De noodplannen voor alle vestigingen zijn beschikbaar op het intranet. De VMM beoordeelt en evalueert deze noodplannen jaarlijks. Verder heeft de VMM een werkinstructie voor opslag, gebruik en lekkages gevaarlijke producten in al haar locaties.

De VMM voert een adequaat bedrijfscontinuïteitsmanagement om de organisatie voor te bereiden op het voorkomen of minimaliseren van tal van incidenten die het goed functioneren van haar dienstverlening in gevaar kunnen brengen of een hindernis vormen in de verwezenlijking van haar doelstellingen. Bedrijfscontinuïteitsmanagement, kortweg BCM, wordt binnen de Vlaamse overheid gedefinieerd als het beheersproces dat risico's identificeert en beperkt, de mogelijke impact van een onderbreking van (tijds)kritieke bedrijfsprocessen en ondersteunende systemen minimaliseert met als ultieme doel het tijdig herstellen van de kritieke bedrijfsprocessen.

6.3 Proces

Het stroomschema EMAS-registratie toont de verschillende stappen die VMM heeft doorlopen om een EMAS-registratie te krijgen. Het hele systeem steunt op de systematische en permanente uitvoering van de beschreven opeenvolgende stappen.

Gratis fietsonderhoud in Aalst

In mei 2019 kregen 60 collega's een gratis fietsonderhoud. Deze actie wordt herhaald in 2020.

Incentives personeel

We geven duurzame fietstassen aan personeelsleden die zich inzetten voor duurzame mobiliteit via een wedstrijd of via blogs in de interne nieuwsbrief. De bloggers delen hun ervaringen om te leven zonder auto of om over te stappen naar een elektrische fiets en dat werkt zeer inspirerend voor andere personeelsleden. Ook in 2020 herhalen we deze actie en zullen we op zoek gaan naar 6 bloggers die ons willen inspireren.

Deelname Testkaravaan

De locaties Aalst, Gent en het VAC Leuven namen in juni 2019 deel aan de woon-werkcampagne “de testkaravaan komt eraan!”. Dit is een initiatief van de Provinciebesturen waarbij personeelsleden gedurende 3 weken een duurzaam vervoermiddel gratis kunnen testen voor de rit van en naar het werk. De vervoermiddelen die kunnen getest worden zijn elektrische fietsen, speed pedelecs, vouwfietsen (geen elektrische), elektrische bakfietsen en fietskarren. In 2020 zal Oostende administratie kunnen genieten van deze actie in samenwerking met het provinciebestuur West-Vlaanderen.

6.4.3.3 Thema biodiversiteit en voeding

Heraanleg binnentuin Aalst

In 2019 werd de voortuin van het hoofdbestuur in Aalst heraangelegd. Intussen hebben al heel wat bijen en andere insecten hun weg gevonden naar dit nieuw biodivers paradijsje. De oude buxushaag, moerbeibomen en het gazon hebben plaatsgemaakt voor eetbare bessen en kruiden, vier laagstammige fruitbomen, lavendel en een bloemenweide. Er is volop gekozen voor biodiversiteit, met een maximale opbrengst voor zowel de VMM'er als de natuur. De kikkervijver en het insectenhotel zijn uiteraard gebleven.

In 2020 wordt het **bestek voor broodjesmaaltijden** bij de VMM herbekeken. Elke locatie kan dan opnieuw op zoek gaan naar de beste leverancier voor **vegetarische catering**. We voorzien een blind taste omdat smaak belangrijk is.

De personeelsleden van Aalst brachten eind 2019 een bezoek aan een lokale bioboerderij De Loods. Deze bioboerderij levert wekelijks groente- en fruitpakketten bij de VMM voor personeelsleden.

6.4.4 Lezingen ter inspiratie

De interne lezingen bij VMM, onze bioscope sessies, kennen intussen een lange traditie en worden zeer gewaardeerd.

In 2019 lieten we ons inspireren door:

- de documentaire **Cowspiracy**: over het ontstaan van veganisme;
- **Biobabbel van Velt**: over natuurlijke voeding.

In 2020 staan twee documentaires op het programma:

- **Closing the loop** gaat over over circulaire economie en maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- **The Biggest Little Farm** is een inspirerend verhaal over het verwezenlijken van je dromen. Een absolute eye-opener, en een ode aan het idealisme, aan de eindeloze complexiteit van de natuur, en aan de cyclus van het leven;

- We verwelkomen op 31 augustus 2020 de zussen **Nele en Veerle Colle** die een lezing zullen geven over **minder spullen en minder afval**. Deze lezing zal via livestream te volgen zijn op alle VMM-locaties.

6.4.5 Selectie nieuwe personeelsleden

In de biografische vragenlijst, die de kandidaten invullen bij elke sollicitatie, wordt naar milieusparend gedrag geïnformeerd. Tijdens het gesprek wordt daar verder op ingegaan. Kandidaten krijgen hier een aparte score voor. We raden de kandidaten aan om te komen solliciteren met de trein of met de fiets. Elke nieuwe medewerker (niet enkel het nieuwe personeelslid, maar ook alle stagiairs) ontvangt een onthaalbrochure voor nieuwe medewerkers “Welkom bij de Vlaamse Milieumaatschappij”. Tijdens het onthaal wordt de informatie van de onthaalbrochure mondeling toegelicht.

6.4.6 Opleidingen duurzaam aankoopbeleid

We organiseren opleidingen over duurzaam aankoopbeleid voor onze aankopers en bij uitbreiding alle geïnteresseerde VMM-personeelsleden.

In januari 2019 organiseerden we een opleiding 'Duurzame overheidsopdrachten: theorie en achtergrond' voor aankopers en aanspreekpunten overheidsopdrachten.

In februari 2019 werd de opleiding 'Duurzame overheidsopdrachten: praktijk' georganiseerd. Deze opleiding is specifiek bestemd voor de projectingenieurs die werken met aannemers binnen hun overheidsopdrachten.

Krista Van Malder ademt duurzaamheid

Krista: “De grootste verandering die EMAS voor mij teweeg gebracht heeft is het voortdurend bewustzijn van duurzaamheid. Onze mindset is echt veranderd dankzij EMAS. “

“In het begin had je het gevoel dat er allerlei verplichtingen werden opgelegd. Nu moeten we dat niet meer aanleren. Het maakt als het ware deel uit van je zelf. Wij ademen duurzaamheid. “

En dat is ook doorgedrongen naar de thuissituatie. Krista: “Ik zal nog meer proberen om afval te beperken, kladpapier te hergebruiken of te letten op het energieverbruik van verwarming en verlichting. Mijn motto is voortaan ‘Anders en duurzamer leven om onze planeet te redden’. “

Krista Van Malder, Diensthoofd Middelen, Afdeling Algemene Zaken

6.5 Externe stakeholders betrekken

Het milieubeleid van de VMM kiest voor een open informatie-uitwisseling en dialoog met alle belanghebbende partijen. De VMM verstrekt vanuit haar expertise en voorbeeldfunctie op een constructieve manier milieu-informatie aan klanten, overheden en andere belanghebbenden, en neemt deel aan externe fora rond milieuzorg.

6.5.1 Milieu-informatie

In deze milieuverklaring vindt u informatie over de ontwikkeling van ons milieuzorgsysteem en onze milieuprestaties. Het is de hoeksteen van de externe communicatie over ons milieubeleid. Op de VMM-website² staat de info over EMAS maar ook heel wat tips en tricks om zelf bij te dragen bij een beter milieu.

6.5.2 Externe fora

Binnen het overlegforum V13 voor Vlaamse overheden promoten we actief het belang van EMAS met tot gevolg dat het e-sight monitoring programma werd uitgebreid en gepromoot voor het opvolgen van de milieuprestaties van de overheidsgebouwen.

In 2019 gaven we lezingen over de resultaten van EMAS op het vastgoedforum van de Vlaamse overheid – bij een opleiding van de Vlaamse vereniging milieucoördinatoren. De EMAS-infosessie gaat over het belang van EMAS als milieumanagement systeem.

6.5.3 Ereplaats voor VMM bij EMAS awards 2019

Elke twee jaar reikt de Europese Commissie de EMAS Awards uit aan organisaties die zich in hun categorie onderscheiden hebben op vlak van milieu. Het thema voor 2019 was "EMAS as a driver of change". VMM was genomineerd in de categorie middelgrote en grote overheidsorganisaties. De uitreiking van de award vond plaats op 25 november in het Guggenheim museum in Bilbao, Spanje. De VMM kreeg een eervolle vermelding en belandde op een gedeelde tweede plaats. De haven van Barcelona won de award.

² <https://www.vmm.be/over-vmm/milieuzorg>

6.5.4 Duurzame evenementen

We trachten onze externe evenementen zo duurzaam mogelijk te organiseren.

- De keuze van de eventlocatie is in functie van duurzame mobiliteit.
- De uitnodiging versturen we elektronisch.
- We informeren de deelnemers hoe ze afval kunnen vermijden.
- Er is aandacht bij de catering voor streekeigen en vegetarische producten.
- De VMM respecteert het beleid duurzame aankopen waarbij rekening gehouden wordt met milieuprestaties en de kosten tijdens de volledige levensduur van de aangekochte goederen en diensten, met inbegrip van de planning, aankoop, gebruik en recyclage op het einde van de levensduur.

6.5.5 Sociaal engagement

Het afgedankte computermateriaal (zoals desktops, laptops, servers, schermen, klavieren, muizen, ...) gaat naar scholen, instellingen, vzw's etc. Zij kunnen hun interesse kenbaar maken en onze verantwoordelijke helpdesk maakt hiervan een wachtlijst aan. Bij recuperatie van materiaal van bij onze gebruikers wordt de bedeling klaar gezet. De verantwoordelijken van deze scholen etc. komen het materiaal bij VMM afhalen. Sinds de invoering van thin clients zijn er geen desktops meer. Na de implementatie van de digitale werkplek zullen een deel verouderde laptops gerecupereerd worden waardoor er opnieuw materiaal, zij het beperkt, voor bedeling beschikbaar zal zijn. Ook de komende jaren zullen de oude reeksen laptops vervangen worden waardoor opnieuw een aantal instellingen, scholen, vzw's bedeed zullen kunnen worden.

In uitvoering van het actief diversiteitsbeleid verspreidt de VMM vacatures onder de organisaties die zich inzetten voor kansengroepen. De acties m.b.t. diversiteit en gelijke kansen voor 2019 richtten zich hoofdzakelijk op het bestrijden van discriminaties op basis van gender, handicap en toegankelijkheid. Er werd 1 voorbehouden betrekking aangeboden maar ze werd helaas niet ingevuld. Bij VMM zijn er 1,4% personen met een arbeidshandicap tewerkgesteld (stijging van 0,3% tov 2018) en 3,87% personen van allochtone afkomst (0,07% stijging). De VMM staat ook altijd open voor initiatieven van scholen, o.a. YOUCA-youth action day. In 2019 kwamen 11 scholieren i.k.v. Youca een dag bij de VMM werken. Er waren 15 stagiairs in 2019.

6.5.6 CO2-compensatie vliegverkeer dienstreizen

Eerst en vooral doen we er alles aan om het vliegverkeer te beperken. In 2019 werd pas een vliegtuig genomen vanaf een afstand meer dan 900 km. Maar voor de dienstreizen die toch met het vliegtuig moeten gebeuren zal de VMM voortaan een compensatie betalen. In januari 2019 is VMM ingestapt in het raamcontract van de Vlaamse Overheid met Green Logic om alle CO₂-uitstoot voor vliegverkeer voor dienstreizen te compenseren.

Sinds de oprichting van het VMM-datacenter zijn we bezig met de energiebeheersing van de koel- en serverinfrastructuur. Daarom bestelt de VMM een jaarlijkse energie-audit die gebaseerd is op de meest voorkomende normen, namelijk deze van ASHRAE en de Green Grid. Deze houdt rekening met het energetisch vermogen, het koelvermogen en de prestaties ervan. De Europese normen (EN) zijn afgeleid van deze normen, maar zijn nog steeds in ontwikkeling.

Het audit rapport suggereerde ook het optimaliseren van de ruimte in het datacenter. Door dit uit te voeren was er voldoende plaats om de server infrastructuur van andere entiteiten van de Vlaamse Overheid te huisvesten. We verplichten deze entiteiten bij het inhuisen om ook bij de aankoop van hun hardware energie en duurzaamheidscriteria op te nemen. Onze knowhow over het managen van een datacenter werd door het studie bureau Gartner onder de loep genomen en kreeg een “experten” score.

6.5.8 Minder reagentia nodig dankzij nieuwe meetmethode

Collega Johan A. (ARW) en zijn laboteam hebben samen met VITO en een producent een duurzame meetmethode ontwikkeld voor de analyse van afval- en oppervlaktewater. Om waterstalen met een hoog chloridegehalte te onderzoeken, waren tot nu toe telkens veel reagentia (chemische mengsels) nodig. De nieuwe techniek illustreert mooi hoe we blijven inzetten op groene chemie. Er zijn nu 10 keer minder reagentia nodig dankzij deze nieuwe meetmethode

Jan Adams bouwt werktafel voor ijk- en testbank uit gerecycleerd materiaal

EMAS geeft me een formeler kader om duurzame acties te doen op het werk en deze uit te dragen naar collega's.

Dankzij EMAS werken we samen in dezelfde richting en meten we het resultaat van de verschillende acties. Het meten werkt stimulerend en maakt het uitleggen van sommige stappen makkelijker. Het haalt collega's uit hun vertrouwde, vaak minder duurzame, patronen.

Eind januari ging ik met de trein op dienstreis naar Noord-Italië. Dankzij EMAS kon ik voor de meer duurzame verplaatsing per trein kiezen. Ik stelde een mobiliteitsboom op om ook collega's aan te zetten tot meer duurzame verplaatsingen.

Sinds EMAS zijn mijn activiteiten binnen de transitiebeweging geen bijzaak in mijn privé tijd maar een VMM doelstelling. Zo hergebruik ik op het werk zoveel mogelijk materiaal in plaats van nieuw te kopen. We bouwden een werktafel voor de ijk- en testbank uit meubilair dat moest afgevoerd worden. We maakten een staketsel uit profielen voor rekken voor een meettoestel en recupereerden hout van palletten om de pompjes vast te zetten.

Jan Adams, Team Telemetrische Meetnetten, Dienst Lucht, Afdeling Lucht, Milieu en Communicatie

Werktafel uit gerecycleerd materiaal

Staketsel uit profiel van rekken

Hout van palletten om pompjes vast te zetten

7.1 Activiteiten

- de toestand van het milieu te beschrijven,
- proper, aantrekkelijk en voldoende water te waarborgen,
- gezonde lucht te bewerkstelligen,
- de klimaatadaptatie mee te sturen.

- Vlaanderen op het vlak van milieu een plek in de top 5 van vergelijkbare Europese regio's moet opnemen;
- we onze regio moeten aanpassen aan de effecten van de klimaatverandering;
- Vlaanderen moet voldoen aan de internationale normen en doelstellingen voor water en lucht;
- we daarom richting moeten geven aan de meest effectieve en efficiënte inzet van de inspanningen hierrond, op een ecologisch, economisch en sociaal verantwoorde wijze.

- gegevens en informatie verzamelen, beoordelen en verwerken door de uitbating van de meetnetten lucht en water, en de registratie van emissies in lucht en water;
- het Milieuraapport Vlaanderen opstellen;
- de planning van het integraal waterbeleid coördineren en organiseren;
- instrumenten ontwikkelen en maatregelen uitwerken om de verontreiniging van de atmosfeer en van de watersystemen te voorkomen en te beperken;
- water- en vuilvrachtbalansen opstellen en bijwerken per stroomgebied en bekken;
- het economisch en ecologisch toezicht op de uitbouw en het beheer van de zuiveringsinfrastructuur, met inbegrip van het opstellen, controleren en opvolgen van investeringsprogramma's en subsidiëringsprogramma's, en de opmaak van zoneringsplannen;
- de regulerende heffing op waterverontreiniging en op de winning van grondwater vestigen, innen en invorderen;
- reguleren van drinkwatertarieven;
- de ecologische aspecten van water bestemd voor menselijke aanwending opvolgen;
- het grondwater beheren en voorstellen doen tot afbakening van waterwinningsgebieden en beschermingszones;
- de werking, technische ondersteuning en subsidiëring van het waterbeheer van polders en wateringen controleren en opvolgen;
- het beheer van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie, met inbegrip van de waterbodems;
- ratten bestrijden in of nabij waterlopen;
- advies uitbrengen bij de watertoets;
- adviseren bij milieuvergunningsaanvragen;
- milieu-informatie en -educatie verstrekken;

- deelnemen aan het internationale milieubeleid;
- inventariseren, evalueren, adviseren en rapporteren over alle aangelegenheden met betrekking tot water bestemd voor menselijke aanwending.

7.2 Milieuanalyse

Op basis van een milieuanalyse inventariseren en beoordelen wij de milieuaspecten van de VMM – d.w.z. de milieueffecten van de activiteiten en opdrachten van de organisatie. Wij stemmen het milieubeheer van de VMM af op de 'significante milieuaspecten' - dat zijn de milieuaspecten die het meeste effect op het milieu hebben en die door de VMM beheerd kunnen worden. In de 'Initiële milieuverklaring 2013' (raadpleegbaar op www.vmm.be) beschreef de VMM met welke criteria de significantie werd bepaald. Deze criteria gelden voor alle vestigingen van de VMM.

7.3 Significante milieuaspecten

EMAS maakt een onderscheid tussen directe en indirecte milieuaspecten. Directe milieuaspecten hebben betrekking op activiteiten, producten of diensten van de organisatie waarover ze zelf een rechtstreekse beheers- controle heeft, bijvoorbeeld afval en emissies in water en lucht. Indirecte milieuaspecten hebben meer betrekking op de opdrachten van de organisatie. De beheers-controle is indirect (bv. leveranciers en aannemers, effecten van het beleid, planningsbesluiten, subsidies en leningen, investeringen).

	Significantiebepaling van de milieuaspecten		
	1	2	n.v.t.
Wet	Wettelijke milieueisen die permanente bewaking vragen	Algemene zorgplicht of geen wetgeving van toepassing	geen bevoegdheid om dit milieuaspect te beïnvloeden
Milieu-impact	Belangrijke bijdrage tot de milieu-impact	Geringe bijdrage tot de milieu-impact	
Kosten	Belangrijke kosten die continue bewaking vragen	Kosten niet beïnvloedbaar of verwaarloosbaar	
Beleid	Aandachtspunt van het milieubeleid of stakeholders	Geen aandachtspunt van milieubeleid of stakeholders	

7.3.1 Directe milieuaspecten

Vanuit haar voorbeeldfunctie als milieumaatschappij beschouwt de VMM alle directe gevolgen voor het milieu met betrekking tot haar kerntaken als significant. Omdat de organisatie zo groot is, namen wij ook de factor mobiliteit mee op. De VMM wil zo haar geloofwaardigheid bij de belanghebbenden versterken.

Gelden als significante directe milieuaspecten: waterverbruik, afvalwater, luchtmissies (gebouwenverwarming, dienstwagens), energie (elektriciteits- en gasverbruik), mobiliteit (woonwerkverkeer personeel, dienstreizen). We verwijzen naar deel 9 Milieuprestaties voor de analyse van deze kernindicatoren.

7.3.2 Indirecte milieuaspecten

De VMM oefent rechtstreeks en onrechtstreeks invloed uit op overheidsinstanties, bedrijven en burgers aan de hand van rapporten, publicaties, samenwerkingsovereenkomsten, Europese campagnes en nog zoveel meer. Ook in haar adviezen over milieuvergunningaanvragen van bedrijven (met betrekking tot luchtkwaliteit, afvalwater en grondwater) streeft de VMM naar een minimale belasting van het milieu. Naast de uitbating van de meetnetten, verspreidt de VMM zoveel mogelijk haar kennis over luchtkwaliteit en waterkwaliteit. De talloze jaarrapporten en detailrapporten zijn een meerwaarde voor lokale bedrijven, lokale besturen en overheidsinstanties die bevoegd zijn voor de controle van de bedrijven en voor de inschatting van de gezondheidsrisico's. Zie: <https://www.vmm.be/publicaties>

Met onze activiteiten en beleidsinstrumenten willen wij in interactie met derden de negatieve impact op het milieu beperken. De VMM besloot om binnen haar milieuzorgsysteem in al haar vestigingen maximaal in te zetten op de doelstelling rond duurzame overheidsopdrachten.

Mariet Goossens: EMAS is bewustwording

“Als ik EMAS in één woord moet omschrijven, dan is het **Bewustwording.**”

Mariet: “De EMAS reglementering is in Hasselt al goed ingeburgerd. Mijn collega’s en ik zijn door mee te werken aan EMAS-ons veel beter bewust van wat we doen of niet doen. En eens je je van iets bewust bent, kan je er ook aan werken en iets aan verbeteren.”

Mariet Goossens, Afdeling Algemene Zaken, Hasselt

8 DOELSTELLINGEN 2020

De EMAS-doelstellingen werden tot 2020 geformuleerd, omdat dit zowel overeenkomt met bestaande Vlaamse en Europese beleidsintenties als met de looptijd van de vernieuwde beheersovereenkomst van de VMM.

Algemeen:

- Doel: Stapsgewijs uitwerken van een EMAS-milieumanagementsysteem in de overige vestigingen vanaf 2014, met het oog op registratie van alle vestigingen in 2019.
- Doel: Regulariseren van de milieuvergunningen en van de naleving van al de wettelijke milieueisen in de overige vestigingen vanaf 2014
- Doel: Streven naar 100 % duurzame overheidsopdrachten tegen 2020. Dit betekent dat tegen 2020 100 % van de afgesloten overheidsopdrachten in elke VMM-afdeling duurzaam moet verlopen, en dit minstens voor de productgroepen waarvoor criteria bestaan.

Voor de kernindicator water (leidingwater/hemelwater/grondwater)

- Doel: Het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) minimaliseren en de substitutie door regenwater maximaliseren (RW) (best in class). Infiltratie op de eigen domeinen maximaliseren.
- Doel: De VMM behandelt haar afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater voor de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.

Voor de kernindicator energie

- Doel: De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/vte) met een totaal van 10 % tegen 2020 en met minimum 5 % in elke vestiging, met 2013 als referentiejaar.
- Doel: De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m2) met 10 % tegen 2020, met 2013 als referentiejaar.

Voor de kernindicator materialen

- Doel: Het papierverbruik met 50 % reduceren tegen 2020 (kg/vte), met 2011 als referentiejaar.

Voor de indicator mobiliteit

- Doel: Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split verbeteren ten opzichte van 2011.
- Doel: De VMM verhoogt het aantal dagen telewerk met 20 % tegen 2020, ten opzichte van 2012.

Voor de kernindicator emissie (lucht)

- Doel: De VMM zal tegen 2020 slechts 60 % dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.
- Doel: Het aantal kilometers met dienstwagens met 20 % reduceren in 2020 door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven met schone technologie.
- Doel: De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (kiloton CO₂-equivalenten) met 30 % tegen 2020 ten opzichte van 2013 door directe emissiereductie.

Voor de kernindicator biodiversiteit

- Doel: De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer.
- Doel: Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020.
- Doel: De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden zoals voorzien in het Pesticiden decreet.

Voor de kernindicator afval

- Doel: Het afvalbeheer van VMM-breed optimaliseren tegen eind 2014.
- Doel: De restfractie met 50 % terugdringen tegen 2020, met als referentiejaar 2012. En de PMD-fractie met 10 % terugdringen tegen 2020, met als referentiejaar 2013.

Hoe ziet onze visie op 2030 eruit?

We denken na over de doelstellingen voor 2030. Om de wereld voor de toekomstige generaties op een gezonde en houdbare wijze door te geven, zetten we nu belangrijke stappen. De VMM heeft als kerntaak te zorgen voor een beter leefmilieu en wil zorgen dat dit beleid verder doorwerkt in haar eigen DNA. Milieubevorderend gedrag is een van de kernwaarden die de organisatiecultuur van de VMM bepalen en maakt deel uit van al onze overwegingen en activiteiten. In 2020 zullen we een strategie uitwerken en duidelijk maken hoe we de uitdagingen voor de toekomst willen aanpakken.

Sander Devriendt is onder de indruk van de uitgebreide rapportering

Sander: “Toen ik in 2015 startte bij de dienst Milieuraapportering was het duidelijk dat milieuzorg hoog op de agenda stond.”

“ Ik was onder de indruk van hoe uitgebreid de rapportering gebeurde. ”

Sander Devriendt, Dienst Milieuraapportering en EMAS-coördinator, Aalst

9 MILIEUPRESTATIES

Om onze milieuprestaties te evalueren, hebben we bij de opstart de VMM-milieumonitor ontwikkeld. Door middel van een set van meetbare indicatoren gaan wij na in hoeverre wij onze doelstellingen bereiken. Het gaat onder meer om de kernindicatoren bepaald door de EMAS-verordening³ en verplichte metingen op basis van wettelijke bepalingen en voorschriften.

De milieuprestaties in dit hoofdstuk bevatten de cijfergegevens van bij het begin van de metingen tot en met 2019. Bij de gedetailleerde opsplitsing van de milieuprestaties per locatie vindt u in de voorlaatste kolom een overzicht van de besparing van 2019 ten opzichte van het referentiejaar. In de laatste kolom vindt u het overzicht van de besparing van het laatste jaar 2018-2019. We vermelden de acties en mogelijke knelpunten van 2019 en relevante aspecten van begin 2020. Voor een overzicht van de acties die genomen zijn van 2011 tot en met 2018 verwijzen we u graag naar de milieuverklaringen van voorbije jaren. U kunt deze raadplegen via www.vmm.be/publicaties. In **bijlage 3 en 4** van deze milieuverklaring vindt u de operationele doelstellingen.

Elk jaar proberen we de methodes en metingen te verbeteren. Er wordt gewerkt met de beschikbare VTE's gedurende het volledige jaar in plaats van op het einde van het jaar. Alle personeelsleden werden vanaf datajaar 2017 toegewezen aan een locatie en worden dus meegenomen in de cijfers. Door gebruik te maken van het onlineplatform 'e-sight' kan meer detailinfo worden opgevraagd voor water, gas en elektriciteit. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld het verbruik van de datacenters en de opbrengst van zonnepanelen eenvoudig afzonderlijk worden gerapporteerd. De omrekeningsfactoren voor de milieumonitor vindt u terug in **bijlage 5**.

Water

Energie

Mobiliteit

Emissies

Biodiversiteit

Materialen

Afval

Duurzame overheidsopdrachten

³ Energie-efficiëntie, Materiaal-efficiëntie, Water, Afval, Biodiversiteit en Emissies

9.1 Water

VMM doelstelling 2020

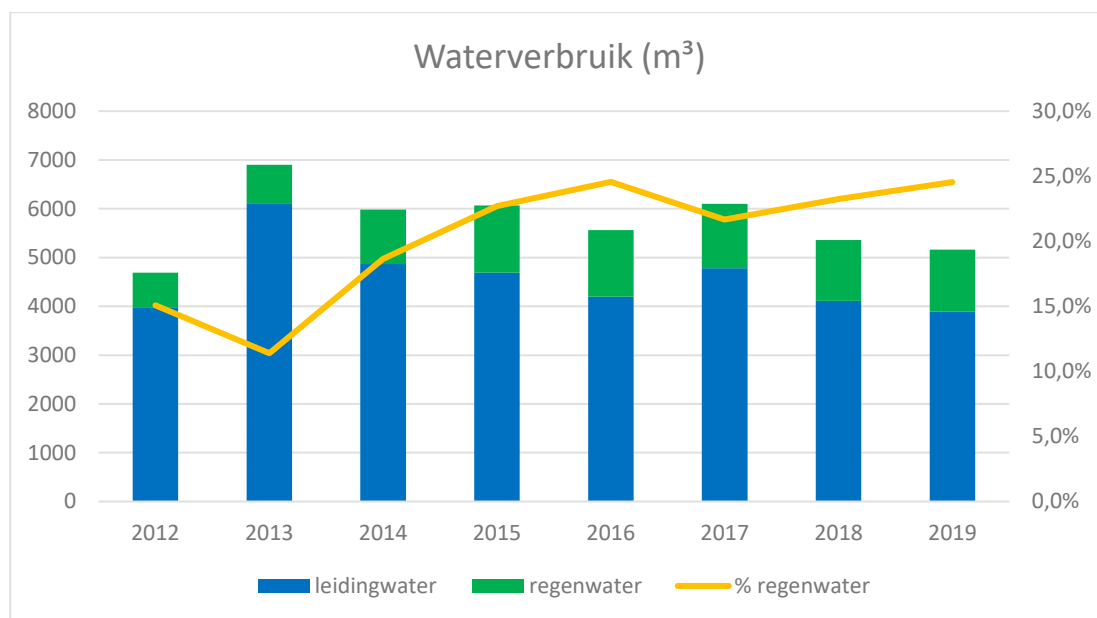
- Het gebruik van leidingwater (LW) en grondwater (GW) minimaliseren en de substitutie door regenwater maximaliseren (RW) (best in class).
- Infiltratie op de eigen domeinen maximaliseren.

In al onze vestigingen streven wij naar het maximaal inschakelen van regenwater in het watercircuit van de gebouwen. In onze interne en externe communicatie sensibiliseren wij voor rationeel watergebruik.

In 2019 was het totale waterverbruik van de VMM 5160 m³ of 7,3 m³/VTE, dit is een daling van het verbruik per VTE van 39 % ten opzichte van 2013. Hiervan was 5,5 m³/VTE verbruik aan leidingwater of 3893 m³. In 2013 was 11,4% van het gebruikte water regenwater tegen 2019 is dit gestegen tot 24,6%, goed voor 1267 m³ of 1,8 m³/VTE aan regenwater.

De sectorale EMAS-benchmark voor kantoorgebouwen bedraagt 6,4 m³/VTE per jaar. Voor de kantoorgebouwen in eigen beheer (zonder labo of andere activiteiten) scoort de VMM beter.

Figuur 1: Totale waterverbruik in m³

- In **Oostende – Administratie** werd de kapotte regenwaterpomp verwijderd.

9.2 Energie

9.2.1 Elektriciteitsverbruik

Milieudoelstelling 2020 elektriciteit

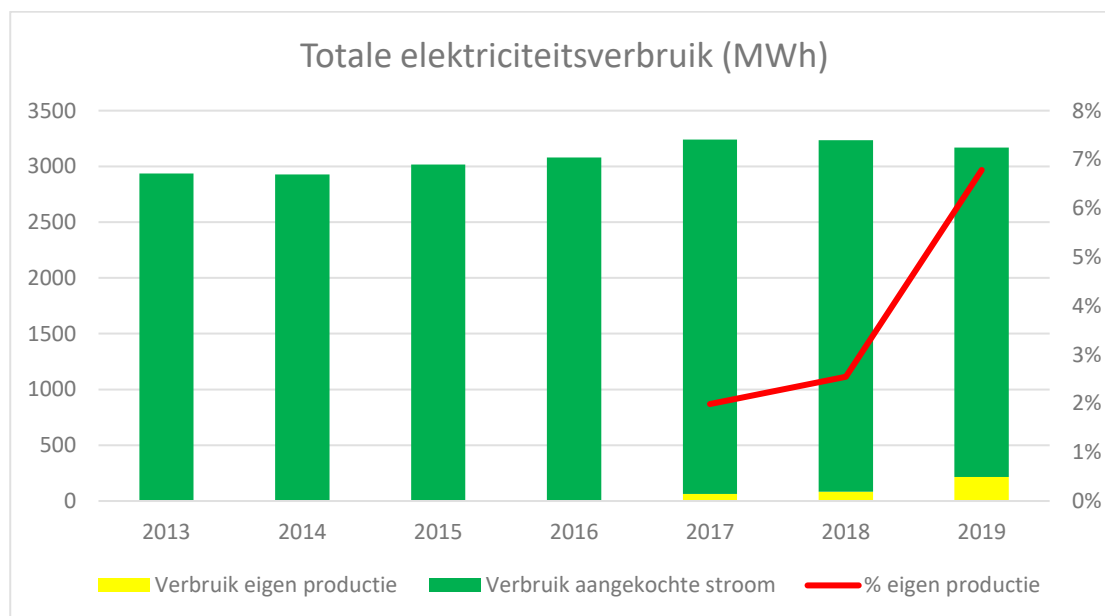
- De VMM verlaagt haar primair elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) met een totaal van 10% tegen 2020 en met minimum 5 % in elke vestiging, ten opzichte van 2013.

Tussen 2013 en 2019 daalde het elektriciteitsverbruik per VTE met 13,4%. Hierbij haalt VMM reeds de vooropgestelde doelstelling.

Van de in totaal 3 170 013 verbruikte kWh werd 2 955 972 kWh aangekocht en 215 041 kWh van de zelf opgewekte elektriciteit werd verbruikt.

Er werd ook 13 886 kWh **zelf opgewekte elektriciteit** netto terug op het net gestoken. Dit gebeurde op de locatie Oostende – Administratie waar er dus meer wordt geproduceerd dan verbruikt. De eigen productie verdrievoudigde in 3 jaar tijd en het aandeel van de eigen productie in het totale verbruik steeg van 2,0 % in 2017 naar 6,8 % in 2019.

Figuur 2: Totale elektriciteitsverbruik en aandeel eigen opgewekte elektriciteit

Locaties	2017	2018	2019
Aalst	10048	18599	80262
Gent - LAK	45976	55629	58582
Leuven - CBG	3733	4094	3938
Leuven - VAC	4674	4043	4151
Oostende - Administratie			81994
VMM - Totaal	64430	82365	228927

Locatie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013-19	2018-19
Aalst	4651	4942	1178	1364	1127	1114	1026		-8%
Antwerpen - PIH	4009	3902	3210	3158	3023	2878	2772	-31%	-4%
Antwerpen - VAC			2711	2587	1977	1700	1678		-1%
Brussel - Ferraris					2501	2795	2558		-8%
Datacenter			863	904	693	632	592		-6%
Erembodegem	1414	1379	1171	1274					
Gent - LAK	13999	14058	13054	14196	14107	14962	15705	12%	5%
Hasselt	1423	1320	1170	1235	1197	1290	1124	-21%	-13%
Herentals	1333	1231	1336	1199	854	855	889	-33%	4%
Leuven - CBG			4796	4169	4755	4450	3916		-12%
Leuven - VAC			3510	3117	3362	2465	2230		-10%
Mechelen - OVAM	1866	2103	2109	2033	4587	5184	3714		-28%
Merelbeke					393	428	440		3%
Nieuwpoort					9698	7063	3631		-49%
Oostende - Administratie	1039	996	1019	1136	1099	1007	1003	-3%	0%
Oostende - Labo	3948	4273	3996	4043					
Oostende - Onderhoudsdienst	150	96	97	116	113	121	136	-9%	13%
VMM - Totaal	5113	5262	5317	4040	4465	4512	4426	-13%	-2%

- In **Aalst** worden de lokalen op de derde verdieping in het kantoorgebouw van de Gasthuisstraat opnieuw in gebruik genomen vanaf november 2019. Dit zal resulteren in een toename van het elektriciteitsverbruik. Deze verdieping werd van mei tem november 2019 gerenoveerd en buiten dienst gesteld.
- Van sommige locaties, zoals **Antwerpen PIH**, is VMM geen eigenaar van het gebouw. De maatregelen die ze kunnen nemen zijn beperkt en ook niet meteen zichtbaar aangezien er wordt gewerkt met een verdeelsleutel.
- In het **LAK Gent** is de stijging van het elektriciteitsverbruik te wijten aan drie factoren:
 - de toenemende eisen aan HVAC van laboratoriumvleugel;
 - de inschakeling van de servers in het geheel van het VMM-datacenter;
 - het toenemend verbruik van het laboratorium zelf o.m. door meer eigen analyses.

- In **Oostende – Onderhoudsdienst** is het effectieve elektriciteitsverbruik licht gedaald maar het aantal personen op de locatie is verminderd. Dit zorgt voor een hoger verbruik per VTE of voltijds aanwezig personeelslid.
- In **Lummen** kan het elektriciteitsverbruik nog niet worden opgevolgd door gebrek aan meters, dit wordt in de nabije toekomst opgelost (zie acties).

Acties

- In **Aalst** wordt in 2020 een nieuwe luchtgroep geplaatst voor ventilatie van de kantoren en vergaderzalen op de 3e verdieping van het kantoorgebouw in de Gasthuisstraat. De nieuwe lokalen werden in 2019 voorzien van LED-verlichting op aanwezigheidsdetectie.
- In **Antwerpen-PIH** worden oude diepvriezers in 2020 vervangen door nieuwe A+++ diepvriezers. Een opslagruimte wordt in gebruik genomen als bureauruimte, hier worden de oude TL buizen vervangen door LED-lampen.
- In **Hasselt** werden een aantal verlichtingsarmaturen vervangen door LED-verlichting. Het labo op het gelijkvloers werd buiten dienst gesteld waardoor er in 2020 een daling wordt verwacht in het energieverbruik (gas en elektriciteit).
- In **Brussel – Ferraris** werden in augustus 2019 LED-lampen geïnstalleerd in alle gangen, grote vergaderzalen, cafetaria, keuken en parking. Dit zal zorgen voor een besparing van >150.000 kwh op jaarbasis. Er zijn ook ingrepen gebeurd aan de koelmachines van de verwarmingsinstallatie van het gebouw. Dit zorgt eveneens voor een daling in het elektriciteitsverbruik.
- In het **LAK Gent** werd de HVAC van de laboratoriumvleugel voorzien van een warmteterugwinning (WTW). Hierdoor moet er minder verwarmd of gekoeld worden. Dit was meteen zichtbaar tijdens de eerste winter van 2019-2020 bij zowel het elektriciteitsverbruik van de warmtepompen als het gasverbruik. De ventilatie ondervindt door dit extra toestel wel meer weerstand en verbruikt dan ook meer elektriciteit. In het LAK Gent wordt in 2020 een groot deel van de verlichting van de algemene delen van het kantoorgebouw (refter, gangen, sanitair, enz...) vervangen door LED-verlichting. Er zullen ook bijkomende elektriciteitsmeters geplaatst worden om het energieverbruik van de labovleugel beter te kunnen monitoren en een gericht energiebesparingsplan te kunnen opstellen.
- In **Lummen** zal een elektriciteitsmeter geplaatst worden tijdens de renovatiewerken van het gebouw.
- In **Merelbeke** zijn de diepvriezers -die dienst doen voor onderzoek muskusrat- niet meer aangesloten.
- In **Nieuwpoort** wordt de kantoorroimte nog elektrisch verwarmd, maar enkel wanneer er personeel aanwezig is.

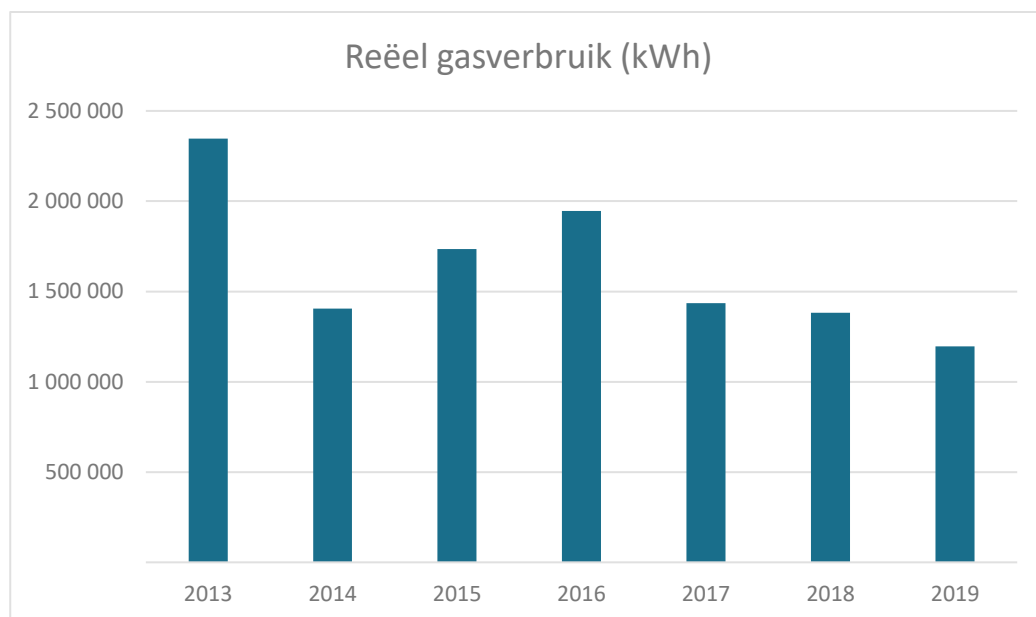
9.2.2 Gasverbruik

Milieudoelstelling gasverbruik

- De VMM verlaagt haar gasverbruik (kWh per m²) tegen 2020 met 10 %, ten opzichte van 2013.

In de periode 2013 tot 2019 daalde het gasverbruik per VTE met 51% tot 57 kWh/m². Hiermee voldoet de VMM reeds aan de doelstelling van 2020. In 2019 was er een daling van 13% ten opzichte van 2018. De sterke daling in Oostende – Administratie kan worden verklaard doordat deze locatie in 2019 werd aangesloten op het warmtenet, deze warmte is afkomstig van de afvalverbrandingsoven in de buurt. In 2019 werd hier voor 66943 kWh aan warmte afgenomen of 22,9 kWh/m².

Figuur 3: Totale reële gasverbruik in kWh

Tabel 4: Totale gasverbruik per locatie in kWh/m²

Locatie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013-19	2018-19
Aalst	86	97	75	86	76	68	69	60	-38%	-13%
Antwerpen - PIH	358	345	261	266	307	282	314	317	-8%	1%
Antwerpen - VAC				49	51	38	20	20		-4%
Brussel - Ferraris						102	42	41		-1%
Gent - LAK	121	145	29	26	47	28	32	27	-81%	-15%
Hasselt	75	79	58	68	78	86	86	79	0%	-8%
Herentals	103	98	72	78	87	93	96	85	-14%	-12%
Leuven - VAC				39	70	43	27	18		-33%
Mechelen - OVAM	69	85	75	79	79	81	109	114	35%	4%
Merelbeke						20	31	24		-22%
Oostende - Administratie	81	72	74	74	84	77	78	48	-32%	-38%
Oostende - Onderhoudsdienst		69	46	48	48	48	48	48	-32%	0%
Erembodegem	172	114	112	89	103	29				
VMM - Totaal	115,4	117,7	70,5	69,4	79,9	62,3	66,3	57,4	-51%	-13%

Knelpunten

- In **Aalst** zijn er nog mogelijkheden tot verbetering maar wegens een kosten-batenanalyse is het momenteel niet interessant om deze werken te laten uitvoeren. Het gaat over de koppeling van de vloerverwarming pastoriegebouw met GBS, het vervangen van circulatoren HVAC, enz...
- Sommige locaties zijn niet in eigendom van VMM. De maatregelen die VMM kan nemen zijn beperkt. Er wordt gewerkt met een verdeelsleutel.
- In **Oostende – Onderhoudsdienst** was geen bruikbaar meetsysteem voor gas aanwezig. In 2019 werd de registratie hiervan in orde gezet maar is er nog steeds geen aparte teller voor de onderhoudsdienst.

Acties

- In **Aalst** werd tijdens de zomer en het najaar van 2019 het dak van het kantoorgebouw Gasthuisstraat 42 gerenoveerd. Het dak werd bijkomend geïsoleerd met 14cm PIR-platen (= de norm van passiefbouw) en de asbestleien en het asbesthoudend onderdak werden verwijderd. Tijdens deze renovatiewerken werd ook een deel van de 3e verdieping heringericht. In 2020 wordt een nieuwe luchtgroep geplaatst voor ventilatie van de kantoren en vergaderzalen op de 3e verdieping.
- In het **LAK Gent** werd de HVAC van de laboratoriumvleugel voorzien van energierugwinning. Hierdoor moet er minder verwarmd of gekoeld worden. Dit was meteen zichtbaar tijdens de eerste winter van 2019-2020 bij zowel het elektriciteitsverbruik van de warmtepompen als het gasverbruik. De ventilatie ondervindt door dit extra toestel wel meer weerstand en verbruikt dan ook meer elektriciteit.
- In VAC Leuven wordt in weekends en feestdagen op temperatuur gehouden via de lage temperatuur verwarming (warmtepomp) waardoor het boostregime voor de ketels 's morgens kon worden afgezet. Er werden elektronische expansieventielen voor de warmtepomp geplaatst en in de parking kwam er een snellooppoort.
- **Oostende-Administratie** werd sinds oktober 2019 aangesloten op het warmtenet dat wordt gevoed met warmte uit de naburige verbrandingsoven. De gasketels van de stookinstallatie zullen slechts nog

- In **Hasselt** werd de sturing van de boiler aangepast i.k.v. het beheersplan legionella waardoor er een meerverbruik gas werd verwacht doch op heden blijft dit beperkt.

9.3 Mobiliteit

Milieudoelstellingen mobiliteit

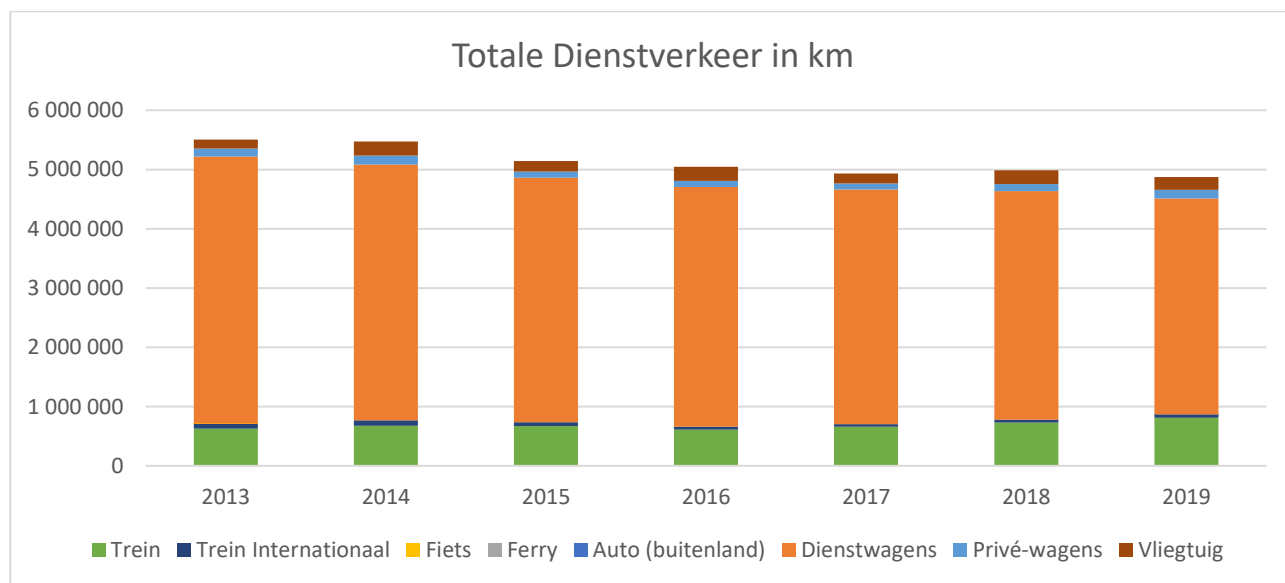
- Zowel bij dienstverplaatsingen als bij woon-werkvervoer de modal split verbeteren. De modal split betekent de overschakeling van individueel vervoer naar gemeenschappelijke vervoerswijzen.
- De VMM verhoogt het aantal dagen telewerk tegen 2020 met 20 %, ten opzichte van 2012.

De VMM promoot duurzame mobiliteit bij haar personeelsleden, zowel voor dienstreizen als voor woon-werkverkeer. Duurzame mobiliteit betekent voorrang voor voetgangers (Stappers), fietsers (Trappers) en collectief vervoer (Openbaar vervoer, carpooling). Pas daarna komt Privévervoer. Dat is het zogenaamde STOP-principe. Uiteraard heeft de ligging van een locatie een grote impact op het mobiliteitsgedrag.

9.3.1 Dienstreizen bij de VMM

Onderstaande figuur geeft de mobiliteit tijdens diensturen of dienstverplaatsingen weer voor de hele VMM, uitgedrukt in personenkilometers.

Figuur 4: Personenkilometers dienstverplaatsingen VMM

Het totaal aantal personenkilometers kent een dalende trend. Na een lichte stijging in 2018, daalde het aantal kilometers in 2019 opnieuw tot het laagste aantal in de gerapporteerde periode. Er kan een daling bij de dienstwagens in 2019 worden waargenomen, maar ook een stijging in het gebruik van de privé-wagens. Verplaatsingen met de trein stegen in 2019. Het aantal gevlogen kilometers daalde. Het aandeel duurzame verplaatsingen is gestegen van 15,7% in 2018 tot 17,7% in 2019, het hoogste aandeel in de gerapporteerde periode.

Type	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013-2019	2018-2019
Auto (buitenland)							3 957		
Dienstwagens	4 508 025	4 316 226	4 123 010	4 044 019	3 955 007	3 852 754	3 647 811	-19%	-5%
Ferry						40	872		2080%
Fiets	4 910								
Privé-wagens	131 368	148 218	104 428	104 428	104 428	122 937	141 941	8%	15%
Trein	626 327	674 907	672 688	611 451	660 362	728 358	810 551	29%	11%
Trein Internationaal	82 002	95 102	65 249	49 682	44 591	52 251	50 438	-38%	-3%
Vliegtuig	154 044	236 376	179 326	237 830	170 668	228 924	218 704	42%	-4%
VMM totaal	5 506 676	5 470 829	5 144 701	5 047 410	4 935 056	4 985 264	4 874 274	-11%	-2%
Aandeel duurzaam	13,0%	14,1%	14,3%	13,1%	14,3%	15,7%	17,7%		

Locatie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013- 2019	2018- 2019
Aalst	567 835	554 987	599 287	650 428	632 203	710 036	692 061	22%	-3%
Antwerpen PIH	219 048	242 381	228 241	183 766	183 485	229 309	213 694	-2%	-7%
Antwerpen VAC	163 836	202 815	159 778	153 881	153 968	156 744	125 251	-24%	-20%
AOW rattenvangers	1 544 130	1 423 448	1 347 837	1 221 370	1 290 478	1 238 939	1 174 553	-24%	-5%
Brussel Ferraris	273 763	396 898	375 217	311 377	218 543	174 542	196 616	-28%	13%
Brussel IRCEL	60 317	63 052	63 919	50 474	37 017	42 449	28 027	-54%	-34%
Erembodegem	89 217	77 798	58 872	46 582	52 944				
Gent - LAK	662 443	653 079	633 046	650 025	618 309	597 087	658 334	-1%	10%
Hasselt	405 476	350 376	345 273	290 900	295 433	288 123	295 757	-27%	3%
Herentals	267 962	244 193	216 017	284 013	287 035	266 185	266 240	-1%	0%
Leuven - CBG	165 212	251 906	186 059	193 383	185 748	223 614	223 460	35%	0%
Leuven - VAC	289 460	253 191	291 451	313 034	293 954	301 095	305 850	6%	2%
Lummen						35 426	11 586		-67%
Mechelen OVAM	85 871	74 511	65 410	67 561	58 502	60 724	72 296	-16%	19%
Merelbeke						8 871	8 212		-7%
Nieuwpoort						7 832	9 566		22%
Oostende Administratie	642 514	618 996	516 217	586 208	578 046	594 107	554 300	-14%	-7%
Oostende Onderhouds- dienst	69 593	63 198	58 077	44 408	49 391	45 859	37 496	-46%	-18%
Thuis						4 322	976		-77%
VMM totaal	5 506 676	5 470 829	5 144 701	5 047 410	4 935 056	4 985 264	4 874 274	-11%	-2%

51

Tabel 7: Aantal Bluebikeritten per locatie

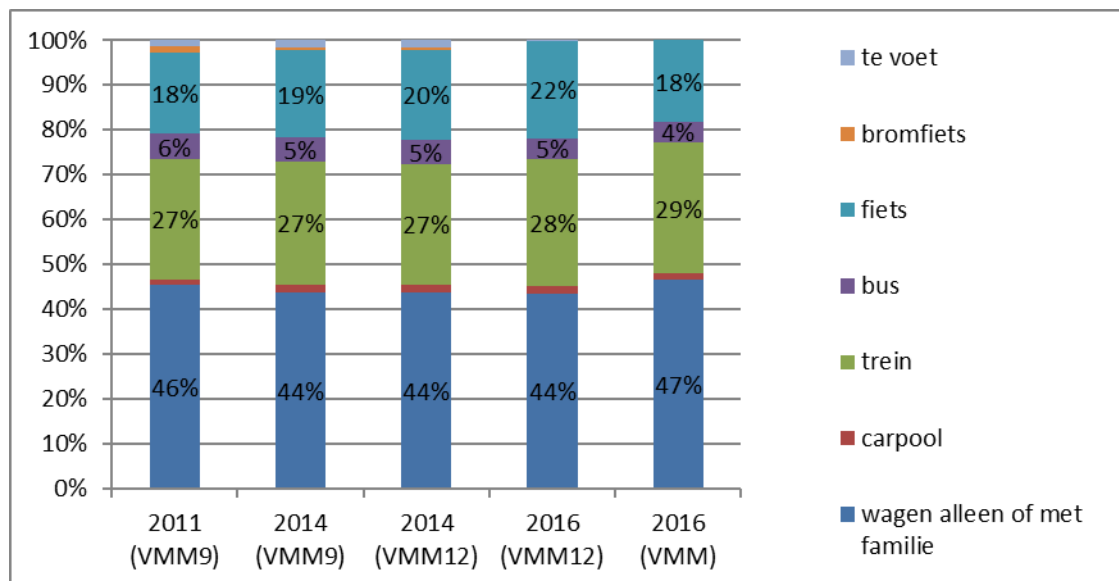
- In **Oostende – Administratie** werken steeds meer mensen van thuis. Zij vertrekken vaker van thuis naar een vergadering waardoor ze globaal minder kilometers afleggen.
- **Oostende – Onderhoudsdienst**: Er is minder personeel en dus zijn er ook minder verplaatsingen.

9.3.2 Woon-werkverkeer bij de VMM

De VMM moedigt milieuvriendelijk woon-werkverkeer aan. De personeelsleden krijgen abonnementen voor trein, metro en/of bus volledig terugbetaald. Wie met de fiets naar het werk komt, ontvangt een fietsvergoeding. In al de locaties staan douches ter beschikking. De EMAS-benchmark voor het aandeel duurzaam woon-werkverkeer bedraagt 91 %. De EMAS-benchmarkgroep is samengesteld uit overheidsbedrijven met locatie in Brussel, die allemaal dicht bij het netwerk openbaar vervoer gelegen zijn. VMM9⁴ omvat 9 vestigingen, VMM12⁵ omvat 12 vestigingen. (Bron: enquête woon-werkverkeer 2011-2014-2016)

Een extern bureau zal in 2020 de data rond woon-werkverkeer in kaart brengen op basis van geregistreerde data en enquêtes. Na het in kaart brengen van deze data zal een strategie worden uitgewerkt om het woon-werk verkeer op een duurzame wijze te laten verlopen.

Figuur 5: Aandeel vervoerswijzen in het woon-werkverkeer voor de hele VMM (2011-2016).

⁴ -VMM9: Aalst; Antwerpen – PIH; Erembodegem; Gent – LAK; Hasselt; Herentals; Mechelen; Oostende – administratie en Oostende Onderhoudsdienst

⁵ VMM12: VMM9 + Antwerpen – VAC; Leuven – VAC; Oostende Labo

9.4 Emissies

Emissies naar de lucht omvatten de directe emissies van CO₂, NO_x en fijn stof (PM_{2,5}) door gebouwenverwarming (verbranding aardgas) en het gebruik van dienstwagens toegewezen aan de locatie. Gebouwenverwarming veroorzaakt in vergelijking met het gebruik van dienstwagens een beperkte emissie van NO_x en fijn stof (PM_{2,5}). De gebouwgebonden emissies zijn berekend op basis van het gasverbruik vermenigvuldigd met emissiefactoren zoals toegepast door de Emissie-Inventaris Lucht van de VMM. De stookinstallaties in de vestigingen worden regelmatig onderhouden en beantwoorden aan de wettelijke normen.

In het rapport⁶ 'Benchmarking EMAS-Netwerk 2011-2012' ligt de gemiddelde gebouwgebonden CO₂-emissie op 2,15 ton CO₂/vte. Er is een vrij groot verschil in score, afhankelijk van de hoeveelheid groene stroom die de bedrijven afnemen. Aangezien de VMM 100 % groene stroom verbruikt, hebben wij ter vergelijking de cijfers van de bedrijven uit de benchmark genomen die ook 100 % groene stroom afnemen. Zo komen we tot een EMAS-benchmark van 1,98 ton CO₂/vte.

	CO ₂ -emissie gebouwen (ton CO ₂ /vte)
EMAS groep 1	1,98

Tabel 6: Referentiecijfers CO₂-emissie gebouwen (EMAS-benchmark) voor milieumetingen op jaarbasis

VMM overkoepelende Milieudoelstelling emissies

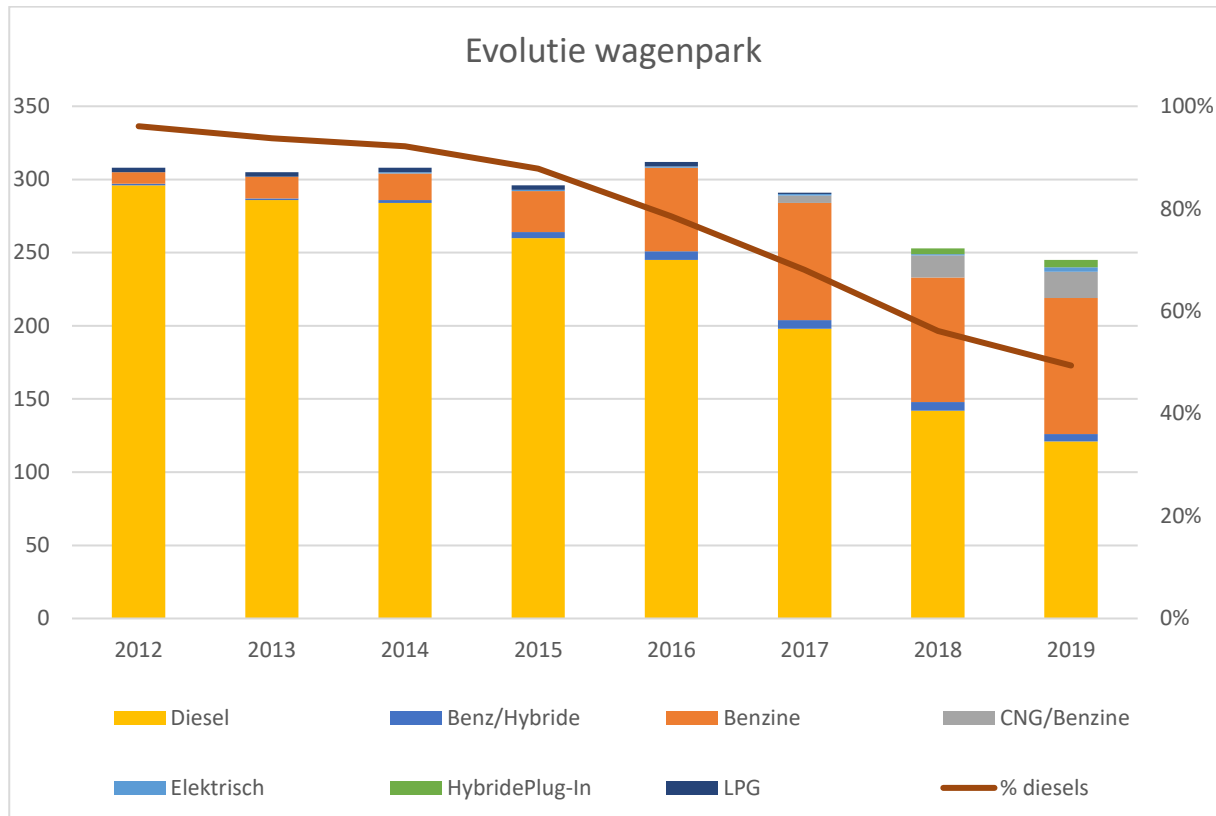
- De VMM zal tegen 2020 slechts 60 % dieselwagens hebben, zoals voorgeschreven in het Vlaams Actieplan Lucht.
- Het aantal gereden kilometers met dienstwagens in 2020 met 20 % reduceren ten opzichte van 2012, door het rationaliseren van de dienstverplaatsingen en de aankoop van wagens aangedreven met schone technologie.
- De VMM verlaagt haar broeikasgasemissie (ton CO₂-equivalenten) tegen 2020 met 30 % ten opzichte van 2013, door directe emissiereductie.

⁶ Benchmarking EMAS-netwerk 2011-2012, Programmatorische federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, november 2013.

9.4.1 Dieselwagens

Het aantal wagens in gebruik kent een dalend verloop. De dieselwagens worden vervangen door voornamelijk benzinewagens. Het doel om tegen 2020 nog maximaal 60% dieselwagens te hebben was reeds bereikt in 2018. In 2019 dook het aantal dieselwagens net onder 50%.

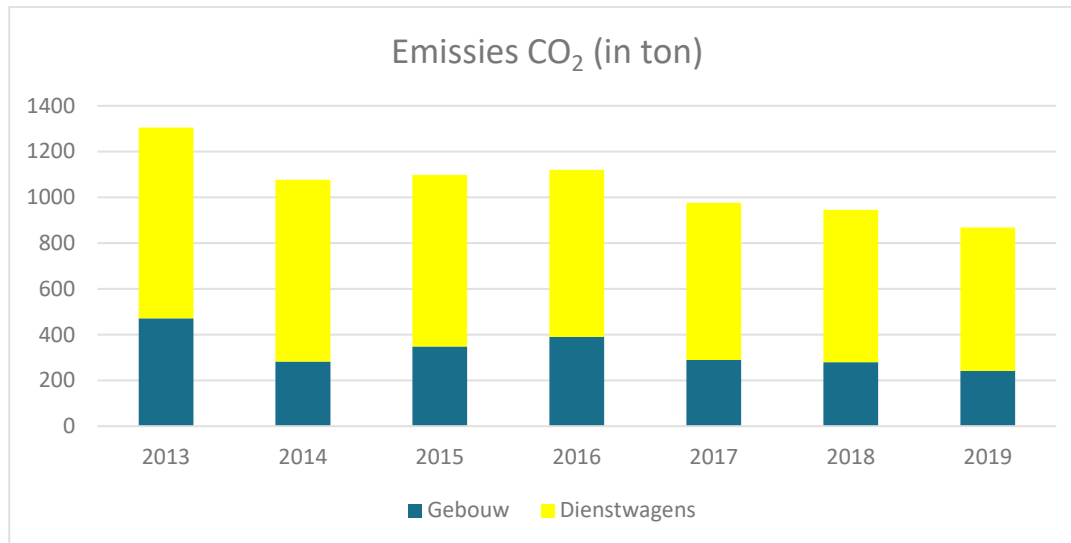
Figuur 7: Evolutie wagenpark

Tabel 8: Evolutiewagenpark per type

Type wagen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Benz/Hybride	1	1	2	4	6	6	6	5
Benzine	8	15	18	28	57	80	85	93
CNG/Benzine	0	0	0	0	0	5	15	18
Diesel	296	286	284	260	245	198	142	121
Elektrisch	0	0	1	1	1	1	1	3
HybridePlug-In	0	0	0	0	0	0	4	5
LPG	3	3	3	3	3	1	0	
VMM - Totaal	308	305	308	296	312	291	253	245
% diesels	96%	94%	92%	88%	79%	68%	56%	49%

Tabel 10: Overzicht directe CO₂-emissies

Tabel 11: Overzicht direct CO₂-emissies (in ton)

Emissies	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013-19	2018-19
Gebouw	472	282	349	391	290	280	241	-49%	-14%
	36%	26%	32%	35%	31%	30%	28%		
Dienstwagens	834	795	750	729	686	666	628	-25%	-6%
	64%	74%	68%	65%	69%	70%	72%		
VMM - totaal	1305	1077	1098	1120	979	945	869	-33%	-8%

Tabel 12: Emissies CO₂ wagens per locatie (in ton)

Locatie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013-19	2018-19
Aalst	48	47	57	67	44	44	40	-16%	-9%
Antwerpen - PIH	28	30	29	27	29	35	33	18%	-7%
Antwerpen - VAC	21	25	20	20	20	18	13	-39%	-28%
AOW - rattenvangers			261	227	227	215	202		-6%
Brussel - Ferraris	333	308	31	20	8	5	5		-7%
Gent - LAK	106	105	105	105	97	84	91	-14%	9%
Hasselt	62	52	51	48	49	42	42	-33%	-1%
Herentals	42	39	34	39	39	40	39	-7%	-3%
Leuven - CBG	27	30	30	31	30	35	35	30%	-1%
Leuven - VAC	36	41	35	37	35	38	35	-3%	-6%
Lummen						5	1		-83%
Mechelen - OVAM	5	5	4	4	3	3	3	-51%	-16%
Merelbeke						1	1		-17%
Oostende - Administratie	100	96	79	91	91	92	81	-18%	-12%
Oostende - Onderhoudsdienst	12	11	10	7	8	8	6	-47%	-22%
Brussel - IRCEL	1	1	1	1	1				
Erembodegem	12	4	4	4	6				
VMM - Totaal	834	795	750	729	686	666	628	-25%	-6%

9.5 Grondstoffen: papierverbruik

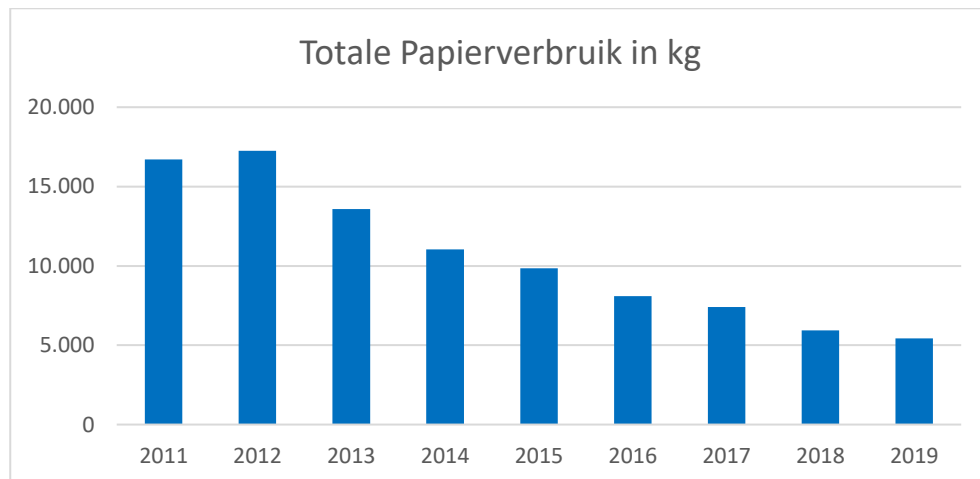
Milieudoelstelling papier

- Het papierverbruik (kg/vte) tegen 2020 met 50 % reduceren ten opzichte van 2011.

In 2018 werd de doelstelling om het papierverbruik met 50 % te laten dalen ten opzichte van 2011 reeds gehaald. In 2019 lag het papierverbruik reeds 62% lager dan in 2011.

De sectorale EMAS-benchmark voor kantoorgebouwen bedraagt 15 vellen/VTE per jaar. Omgerekend scoort VMM een stuk beter met net geen 7 vellen per dag per werknemer.

Figuur 8: Totale papierverbruik in Kg

Tabel 14: Papierverbruik per locatie in kg/VTE

Locaties ⁷	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2011-19	2018-19
Aalst	25,4	29,2	17,1	16,6	14,6	11,6	10,6	10,0	8,7	-66%	-13%
Antwerpen - PIH	11,5	11,3	11,9	7,4	6,3	4,8	5,1	4,2	3,9	-66%	-7%
Antwerpen - VAC	12,2	10,3	12,1	15,5	12,7	11,1	9,9	6,8	6,0	-51%	-11%
Brussel - Ferraris	17,7	20,6	17,8	13,2	11,0	8,4	6,9	4,9	4,0	-77%	-18%
Gent - LAK	17,5	16,7	12,4	10,6	12,0	10,7	9,5	9,2	8,6	-51%	-7%
Hasselt	21,8	19,7	20,9	14,1	10,2	8,4	7,3	4,9	5,3	-76%	9%
Herentals	15,9	19,7	17,1	21,8	10,9	10,7	6,6	6,2	6,0	-63%	-4%
Leuven - CBG	13,8	12,5	11,6	10,7	7,9	6,6	5,4	2,7	2,8	-79%	6%
Leuven - VAC	24,1	24,1	21,3	21,3	20,9	22,0	23,9	12,5	10,6	-56%	-15%
Lummen									0,1		
Mechelen - OVAM	28,6	27,5	29,2	20,9	16,9	16,7	14,8	12,0	11,0	-61%	-8%
Merelbeke							2,0	2,0	1,9		-7%
Nieuwpoort							4,9	3,2	2,8		-13%
Oostende - Administratie	28,2	25,2	23,2	19,1	17,3	14,5	12,3	10,2	10,4	-63%	2%
Oostende - Onderhoudsdienst	17,2	17,9	13,5	6,6	5,6	6,8	6,8	6,3	7,8	-55%	23%
VMM - Totaal	19,6	20,2	16,3	13,9	12,6	10,6	10,0	8,3	7,5	-62%	-10%

Knelpunten

- In **Oostende – Onderhoudsdienst** is het effectieve papierverbruik gedaald maar doordat er minder personeelsleden zijn, is het cijfer per VTE gestegen.

Acties

- Sinds eind 2018 moeten alle kabinetsnota's digitaal beantwoord worden en sinds maart 2019 moeten dossiers voor de Inspecteur van Financiën digitaal voorgelegd worden. Door de inburgering van digitale handtekening worden documenten ook minder afgeprint, zoals bijv. de plannings- en evaluatiedocumenten.

- De verdere uitrol van plaats- en tijdsafhankelijk werken heeft er mee voor gezorgd dat ook in 2019 het papierverbruik nog is gedaald. Dat is zeker in **Brussel Ferraris** het geval.

-**Antwerpen-PIH** heeft bekeken welke procedures nog nodig zijn op papier en welke enkel digitaal verdeeld mogen worden.

-**Leuven-CBG**: De goedkeuring van vorderstaten, PV's en dienstbevelen worden zo veel mogelijk digitaal verzonden.

⁷ Locaties die werden verlaten worden niet afzonderlijk weergegeven in de tabel, de gegevens zijn wel opgenomen in de totalen.

Caroline: “EMAS, een woord dat insloeg als een bom en menig voorhoofd deed fronsen. Meer dan 5 jaar later weten we perfect hoe we de impact van onze activiteiten op het werk, maar ook thuis, op het milieu tot een minimum kunnen herleiden. “

Caroline Hermans, Team heffingen, Afdeling Economisch Toezicht, Herentals

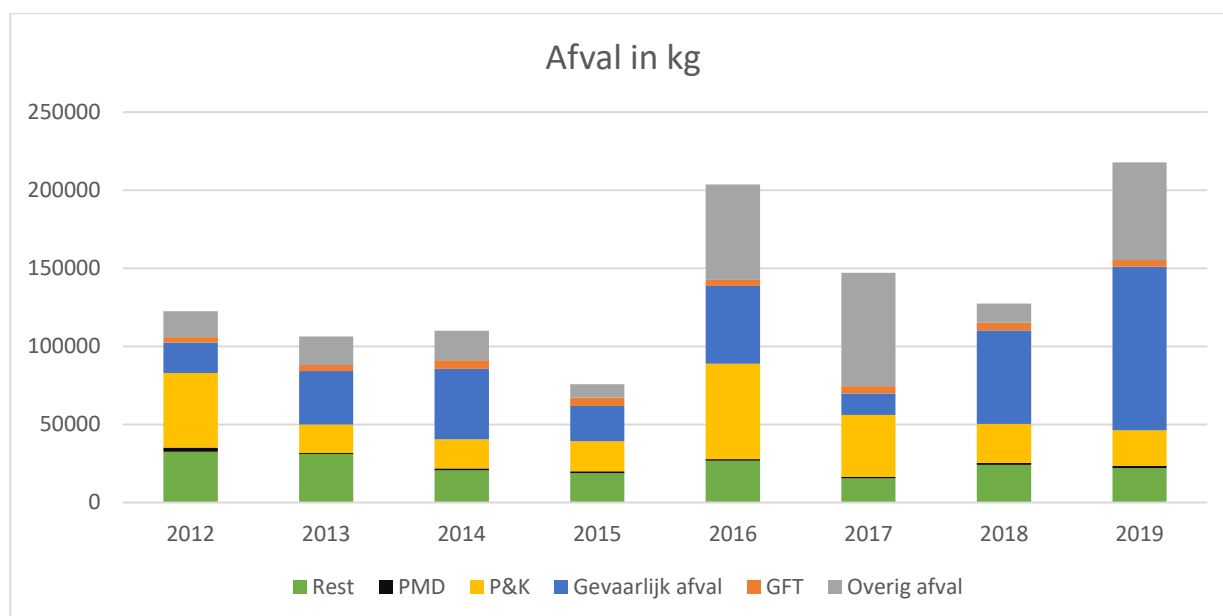

9.6 Afval

Milieudoelstellingen afval

- Het afvalbeheer VMM-breed optimaliseren.
- De hoeveelheid van de restfractie met 50 % terugdringen tegen 2020 (ten opzichte van 2012), en de hoeveelheid van PMD met 10 % terugdringen tegen 2020 (ten opzichte van 2013).

Figuur 9: Afvalproductie in VMM⁸

Het restafval daalde in de periode tussen 2019 en 2012 met 32 % en daalde ook afgelopen jaar met 8%. De PMD-fractie steeg het afgelopen jaar met 19%, in de loop van 2019 werden de fracties die in de PMD-zak mogen uitgebreid. Een deel van de stijging kan hierdoor worden verklaard.

De sectorale EMAS-benchmark voor kantoorgebouwen bedraagt 200 kg/VTE per jaar. Voor de kantoorgebouwen (zonder labo of andere activiteiten) scoort de VMM beter met uitzondering van jaren waar grote werkzaamheden als verbouwingen plaatsvonden.

⁸ De hoeveelheid gevaarlijk afval voor Gent – LAK voor 2018 werd gecorrigeerd

Tabel 15: Afvalfracties VMM in kg/VTE

Soort afval	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2012/3- 2019	2018- 2019
gevaarlijk afval	32	58	76	39	81	22	82	145	353%	77%
GFT	6	7	9	9	6	7	7	6	-9%	-11%
overig afval	14	31	32	14	95	115	17	86	539%	413%
P&K	42	31	32	33	89	62	34	31	-25%	-9%
PMD ⁹	4,1	1,3	2,1	2,1	1,6	1,6	1,7	2,0	52%	21%
Rest	54	53	35	32	38	24	33	30	-43%	-8%
totaal afval	151	181	185	128	316	232	174	301	99%	73%

Tabel 16: Afval per locatie in kg/VTE

locatie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2012- 2019	2018- 2019
Aalst	86	149	102	97	373	156	131	468	442%	258%
Antwerpen - PIH	85	72	69	56	47	58	42	37	-56%	-12%
Antwerpen - VAC					11	10	125	81		-35%
Antwerpen - Vuurkruisen						263				
Brussel - Ferraris							119	113		-5%
Erembodegem	174	132	310	116	207					
Gent - LAK	284	296	426	215	569	178	606	271	-5%	-55%
Hasselt	31	31	53	62	61	57	68	59	88%	-13%
Herentals	78	62	84	101	137	53	79	94	21%	19%
Leuven - CBG	34	32	106	66	54	57	40	26	-24%	-35%
Leuven - VAC						29	83	79		-5%
Lummen								39		
Mechelen - OVAM	137	44	59	68	51	89	105	98	-29%	-7%
Merelbeke							64	353		448%
Nieuwpoort							8	17		104%
Oostende - administratie	91	75	130	80	488	233	76	60	-35%	-22%
Oostende - labo	1218	1160	774	1027	1093					
Oostende - onderhoudsdienst	187	187	335	324	1154	9531	291	215	15%	-26%
VMM - totaal	151	181	185	128	316	232	174	301	99%	73%

Knelpunten

Aalst:

- De renovatie van het dak en de herinrichting van het opleidingslokaal in de Gasthuisstraat 42 zorgde voor een stijging in gevaarlijk afval (asbest) en overig afvalbouwafval (sloopafval).
- De stijging van overig afval (grond en steen) werd veroorzaakt door de heraanleg van de binnentuin in de Dr. De Moorstraat.
- Als gevolg van de gewijzigde sorteerregels voor PMD sinds 1/6/2019 is er een daling van het restafval, maar ook een stijging van PMD.

⁹ PMD ten opzichte van 2013

Barbara Hendrickx : het afvallokaal werd grondig aangepakt

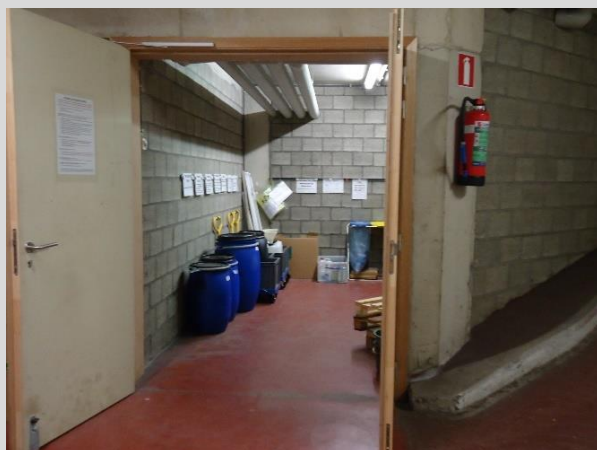
Barbara: “Het afvallokaal in Herentals kreeg een grote metamorfose dankzij EMAS. Er is een brandwerende dubbele deur geplaatst om het afvallokaal af te sluiten en er is een duidelijke aanduiding van de verschillende afvalfracties gekomen. “

Barbara Hendrickx, Administratief medewerker, Herentals

VOOR EMAS

NA EMAS

De sectorale EMAS-benckmark voor duurzame aankopen bedraagt 100 %.

Verbeterprogramma

- VMM-brede opvolging van de monitoring duurzame overheidsopdrachten via het boekhoudpakket VMM, zodat we kunnen nagaan of duurzaamheidscriteria in rekening zijn gebracht bij gunning.
- Verdere sensibilisering en ondersteuning van de aankopers inzake duurzame overheidsopdrachten, bijvoorbeeld door het aanleveren van typebestekken en het aanbieden van een opleiding.
- Verbeteren van de intranetpagina Duurzame overheidsopdrachten.
- Uitvoeren van detectieaudit overheidsopdrachten.
- Voor onderzoeks- en studie-opdrachten een sjabloonbestek voorzien met o.a. duurzame specificaties rond tegengaan van papierverspilling. Dit werd opgenomen in risicoregister.

Knelpunten

- **Antwerpen** — **PIH**: Bij een literatuurstudie is de impact beperkt.
- Het labo van **LAK Gent en Antwerpen PIH** melden dat er niet altijd een ruime keuze is aan duurzame opties omdat de toestellen die aangekocht moeten worden zo specifiek (technisch/ wetenschappelijk) zijn.
- Ook **Leuven-CBG en Merelbeke** merken op dat er slechts een beperkte keuze is voor duurzame opties bij het aankopen van technisch materiaal.

Acties

- In **Aalst** loopt er in 2020 een stageopdracht ‘Milieucoördinator’. De stagiair bestudeert hoe het beleid van de Vlaamse overheid rond duurzame overheidsopdrachten omgezet wordt in de bestekken door VMM en formuleert verbetervoorstellen.
- In **Antwerpen-PIH** wordt in elk bestek duurzaamheid opgenomen als criterium. De personeelsleden volgden een opleiding duurzame overheidsopdrachten en stuurden nadien ook enkele bestekken naar de docent en kregen hierover feedback. Ze stellen de nodige eisen in het gedeelte ‘technische specificaties’ (bv. op vlak van materialen, leeftijd batterij, energie-efficiëntie...).
- In de bestekken van het **LAK-Gent** is duurzaamheid altijd opgenomen in de gunningscriteria. Die worden beoordeeld en krijgen punten. vb. hergebruik van verpakkingsmateriaal, terugname van verpakkingsmateriaal, afvalstromen, eco-score van voertuigen, attest van bijv. milieumanagementsysteem EN14001....
- In **Merelbeke en Nieuwpoort** zijn de kledijbestekken hernieuwd als raamcontract Vlaamse Overheid i.s.m. facilitair beheer.

[illegible]

9.8 Biodiversiteit: bodemgebruik en verontreiniging

Milieudoelstellingen biodiversiteit (bodemgebruik- en verontreiniging)

- De gronden in beheer van de VMM worden beheerd volgens de principes van ecologisch groenbeheer.
- Bijdragen aan de UN-doelstellingen inzake het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit tegen 2020.
- De VMM voldoet steeds aan het nulgebruik van pesticiden, zoals voorzien in het Pesticidendecreet.

Tabel 18: Gebruik oppervlaktes¹⁰

	Totale oppervlakte	Onverharde oppervlakte (m ²)	Onverharde oppervlakte (%)	Groendaken (m ²)
Aalst	5564	1835	33%	702
Gent - LAK	4115	2558	62%	1014
Leuven - CBG	1811	864	48%	273
Oostende - Administratie	26340	20621	78%	
Merelbeke	5120	2391	47%	
Nieuwpoort	6603	3544	54%	
Lummen	6239	4648	74%	

Op geen enkele locatie van de VMM wordt gebruik gemaakt van pesticiden en dit is reeds zo sinds vele jaren. Op de locaties waar er geen onverharde oppervlakte aanwezig is of die niet in eigendom zijn van de VMM werden bijenhôtels geplaatst. Zo was dit het geval in Oostende – Onderhoudsdienst (inclusief inzaaien bloemenperk, op de binnenplaats van Herentals en Antwerpen - VAC zorgde voor een mini-insectenhotel op het VMM-pompgemaal Keetberg in Kallo. In Hasselt werd het daktuintje verder uitgebreid. Voor de locaties die wel beschikken over onverharde oppervlakte werden doorheen de jaren tal van acties ondernomen om de biodiversiteit te bevorderen.

Deze gebouwen zijn in eigendom van VMM

9.8.1 Aalst:

De kruidentuin is 100 m² groot en bevat een 40-tal verschillende kruiden. De bloemenweide is 120 m² groot. Daarnaast ligt een kleine vijver die bewoond wordt door talrijke bruine kikkers. Er is ook een Insectenhotel. De groendaken hebben een totale oppervlakte van 550 m². De puintuinen zijn 120 m² groot. Ook de eikenboom op het gazon aan de achterkant van de Gasthuis is een mooi natuurelement.

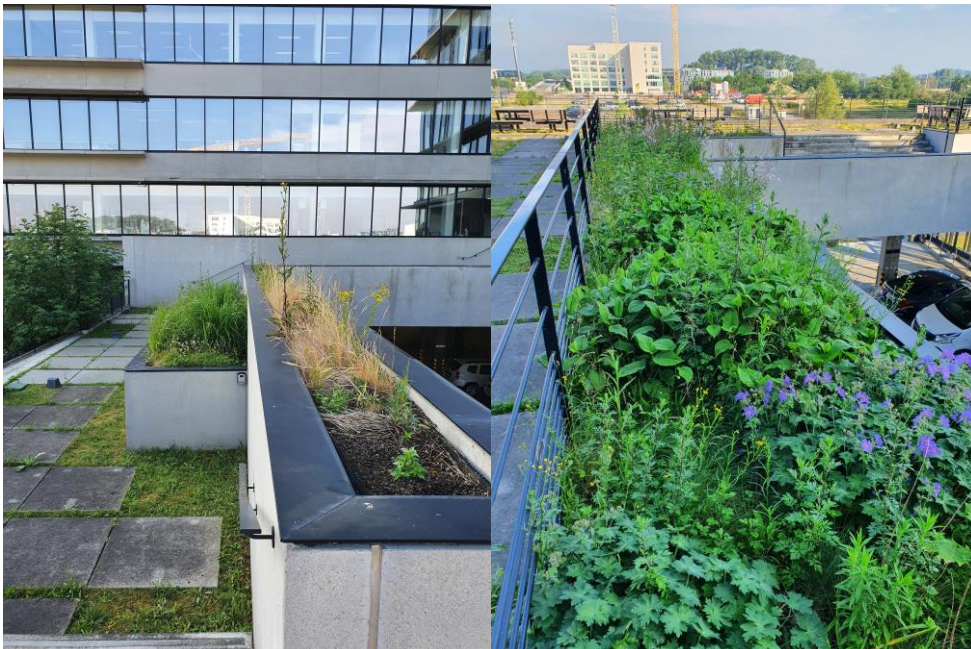
¹⁰ De locaties die voor 100% uit verharde oppervlakte bestaan of geen eigendom zijn van de VMM werden niet opgenomen in deze tabel. Het gaat om Antwerpen – PIH, Antwerpen – VAC, Hasselt, Herentals, Leuven – VAC, Mechelen – OVAM, Brussel – Ferraris & Brussel – IRCEL..

9.8.2 Gent – LAK:

De ruimere omgeving van het VMM-gebouw wordt 2 keer per jaar onderhouden (zwerfvuilactie: van park & ride tot gebouw Deloitte en natuurgebiedje richting Maria Middelaars). Het groendak heeft een gedeelte met bloemenaanplant (20m²).

Er zijn drie kleine insectenhôtels ter hoogte van de trap en er is één groot Insectenhôtel langs het gebouw en de parking. Er zijn ook twee compostvaten ter hoogte van de trap naar het onthaal. Om de vogels te beschermen werden raamstickers aangebracht. In 2019 werd een green deal aangevraagd om de buitenruimte te ontwerpen met meer biodiversiteit.

9.8.3 Leuven – CBG:

Achter het CBG is er 780 m² halfverharding met staalslakken en een bloemenweide met rietveld. Naast het CBG is er parking en fietsenstalling. Dit is 170 m² halfverharding met staalslakken. Voor het CBG zijn er 245 m² grasraten. Naast het CBG achteraan het gebouw is er 70 m² halfverharding met staalslakken op volle grond. De bermen worden slechts twee keer per jaar gemaaid.

Figuur 12: Bloemenweide en rietveld

9.8.4 Oostende – Administratie:

In Oostende administratie is er heel wat biodiversiteit. Het gaat over 10242 m² bos, 1175 m² buffergroen, 3584 m² grasweide voor schapen, 2970 m² hooiweide, 1462 m² siertuin, 375 m² struweel met bijenkasten, 67 m² en 979 m² vijver met oeverzone en 255 m² zithoek en picknickplaats.

In 2018 werd een bloemenweide ingezaaid en werden zwaluwkasten en een insectenhotel geplaatst. Er werden bijenvriendelijke planten en bomen gekozen bij de heraanleg naar aanleiding van de Groene 62 en groene Lint. Er werden fruitbomen aangeplant. Er wordt honing geproduceerd

Figuur 13: Achterkant gebouw Oostende

De 2391 m² onverharde oppervlakte bestaat uitsluitend uit grasland. Er werd een insectenhotel geplaatst in juni 2020.

In Nieuwpoort werd in juni 2020 een groot insectenhotel geplaatst. Er is 3544m² onverharde oppervlakte. Dat bestaat uit 20% bosgedeelte en 80% grasland. Het grootste deel daarvan zijn begraasde oevers.

9.8.7 Lummen

De pompvijver met vissen, amfibieën en waterplanten langs de oever is 370m² groot. Door deze vijver stroomt een natuurlijke waterloop (Voortbeek). Er is dus geen onderhoud nodig. De bloemenweide heeft een oppervlakte van 3200m² en wordt enkel 2x per jaar gemaaid. De 260m² gras in de voortuin wordt 5x per jaar gemaaid. Hier zijn ook redelijk wat bloemen.

Figuur 16: Pompvijver en bloemenweide in Lummen

De locatie Lummen heeft sinds kort een bijenhotel. Er is een nestkast met mezen en een nestkast met torenvalken aanwezig. Er zijn ook nesten met mezen waargenomen in een verlichtingspaal en in een opening achter een regenwaterafvoerpijp boven de nestkast van de torenvalken.

Figuur 17: Nestkast torenvalken (links) en mezen (rechts)

9.8.8 Gebouwen niet in eigendom van VMM

Het gebouw in Hasselt heeft een klein perkje op de parking en een kruidenbak op het terras. Er zijn enkele insectenhotels en zwaluwkasten geplaatst. Herentals heeft plantenbakken op het dak geplaatst en groenladders tegen de muur gehangen.

Figuur 18: Zwaluwkasten Hasselt

Figuur 19: Insectenhotels en kruidenbak in Hasselt

Figuur 20: Plantenbakken op het dak en muurladders in Herentals

Knelpunten

- **Antwerpen** – PIH wou graag nog meer ontharding en verhoging van biodiversiteit aan de meetstations maar dit bleek niet haalbaar. Het beton is sowieso al tot een minimum beperkt en planten en insecten zouden de meetresultaten kunnen beïnvloeden.
- In **Merelbeke** is het landbouwgebied geen eigendom van de VMM.
- In **Nieuwpoort** is er vertraging in de opmaak en uitvoering van ecologische aanleg en beheer.
- In **Lummen** zal 140m² bamboe in de voortuin vervangen worden. Er komen bijkomende nestkasten voor natuurlijke bestrijding eikenprocessierups in de bomen op de parking.

Acties

- **Aalst:** heraanleg van de kruidentuin met aanplant lage fruitbomen en meer bessen en kruiden, vervanging buxus door lavendelstruiken + aanleg van bloemenweide in plaats van grasperk
- **Brussel — Ferraris** deed in april 2019 een teambuildingactiviteit in het kader van biodiversiteit. Het personeel kreeg een geleide wandeling in het Verdrongen land van Saeftinghe. De biodiversiteit bij fauna en flora werd toegelicht in dit heel specifiek ecosysteem gekenmerkt door periodieke overstromingen, hoge slibaanvoer...
- In het **LAK Gent** werd een Green Deal project aangevraagd voor de inrichting van een meer biodiverse buitenruimte. Dit zal in 2020 worden aangelegd.
- **Merelbeke en Nieuwpoort** hebben een offerte aangevraagd voor een bijenhotel
- In **Oostende – onderhoudsdienst** werd een insectenhotel geplaatst.
- **Herentals:** Een gierzwaluwkast wordt aangevraagd

Ilde Delaere: aandacht voor biodiversiteit kreeg een boost

Door EMAS zijn we ons meer bewust geworden van alles wat impact heeft op het milieu en ook van alle wettelijke verplichtingen. Via de opvolgingstools van EMAS verloopt de opvolging daarvan ook een stuk makkelijker en efficiënter.

Ook de aandacht voor de biodiversiteit rondom ons kreeg een boost. De tuin bij VMM Oostende was reeds mooi en weelderig met z'n vijver en bijenkasten maar werd nog verder ontwikkeld. Ook werd het initiatief op poten gezet om tijdens de zomer af en toe eens een "werkuurtje domein" te organiseren om onze tuin op orde te houden. In verschillende kleine groepjes worden de picknickbanken onderhouden, de bereklauw bestreden, de fietsenstalling schoongemaakt,....

Ik was me soms van bepaalde zaken niet zo bewust. Zo ben ik thuis nauwlettender geworden op het doven van de lichten en het sorteren van afval. Ook de wettelijke verplichtingen van een stookinstallatie waren mij onbekend. Sinds ik EMAS verantwoordelijke ben volg ik die zaken nu ook thuis nauwgezet op.

Ik geniet ook bewuster van de natuur tijdens mijn wandelingen met de hond en ik kan ook meer fauna en flora herkennen zoals bijvoorbeeld die gevaarlijke bereklauw.

**EMAS is een begrip geworden op het werk en in mijn leven, maar
bovenal nog een WERKWOORD.**

Ilde Delaere, Medewerker team logistieke en administratieve ondersteuning, Afdeling Algemene Zaken, Oostende

9.9 Koolstofvoetafdruk

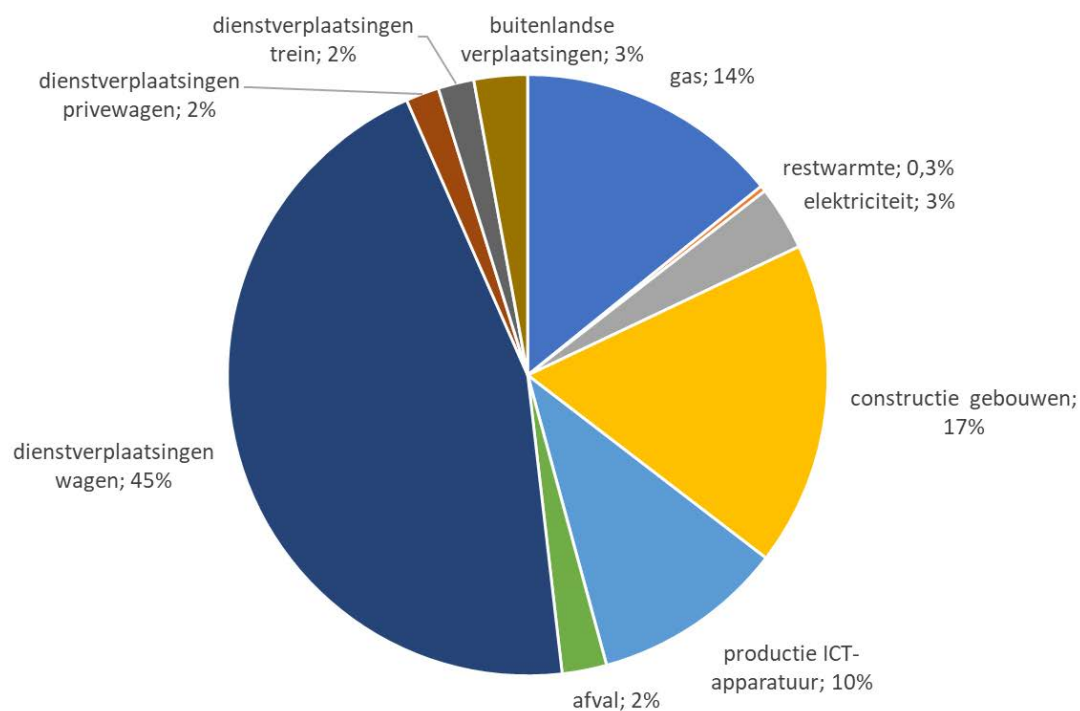
In 2019 had de VMM een koolstofvoetafdruk¹¹ van 2 012 ton CO₂-eq of 2,76 ton per VTE.

46,4 ton CO₂-eq, dat is 2,3 % van de totale koolstofvoetafdruk, werd gecompenseerd via het VO-raamcontract 'CO₂-compensatie voor vliegtuigreizen'. Deze compensatie gebeurt door projecten te steunen die efficiëntere houtovens verdelen onder de lokale bevolking in ontwikkelingslanden.

Nog eens 2,3 ton CO₂-eq (0,1 % van de totale koolstofvoetafdruk) werd gecompenseerd via de verkoop van een deeltje van de eigen productie van groene stroom.

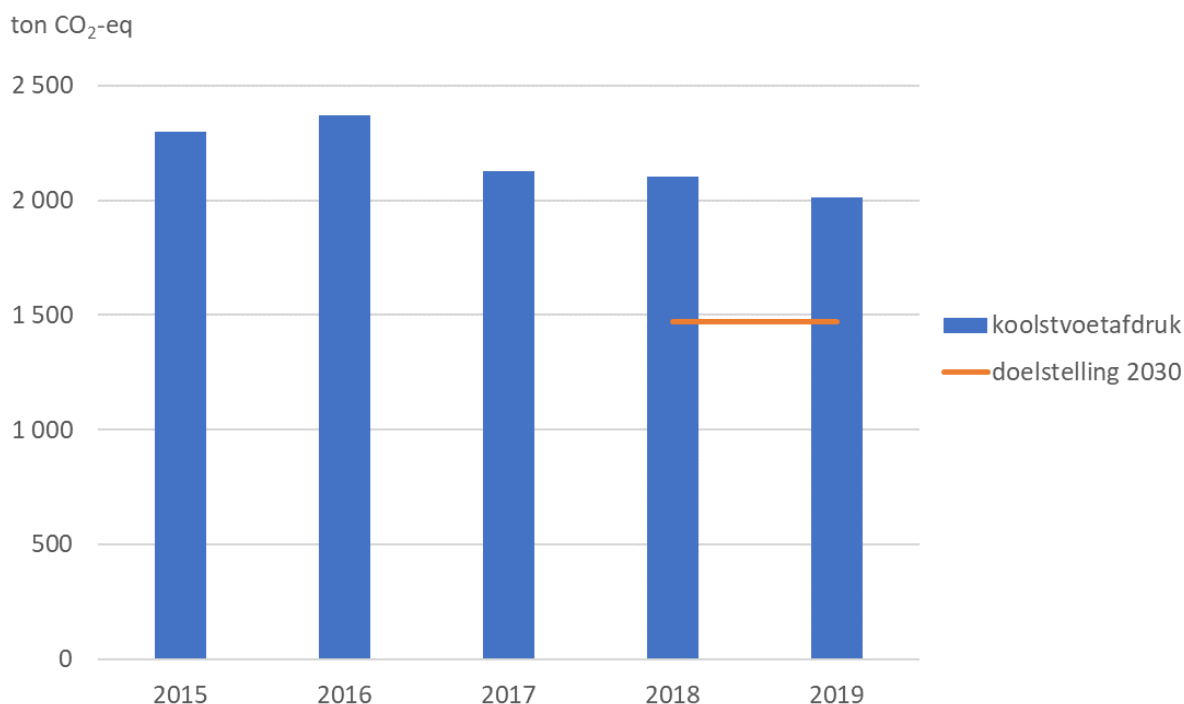
Ruim de helft van de koolstofvoetafdruk (52 %) bestaat uit de directe en indirecte emissies van dienstverplaatsingen (Figuur 10). Dit zijn grotendeels emissies door verplaatsingen met dienstwagens (45 %). De indirecte emissies gekoppeld aan de constructie van gebouwen en de productie van ICT-apparatuur zijn samen goed voor ruim 27 % van de koolstofvoetafdruk.

De directe en indirecte emissies door het energiegebruik in de gebouwen hebben een aandeel van ongeveer 18 % in de koolstofvoetafdruk. Het grootste deel hiervan is gekoppeld aan gasgebruik (14 %), elektriciteitsgebruik zorgt voor 3 % van de koolstofvoetafdruk en gebruik van restwarmte heeft een aandeel van 0,3 %. Afval zorgt voor 2 % van de voetafdruk.

Figuur 21: Samenstelling van de koolstofvoetafdruk (2019)

¹¹ Berekend volgens de methode Bilan Carbone

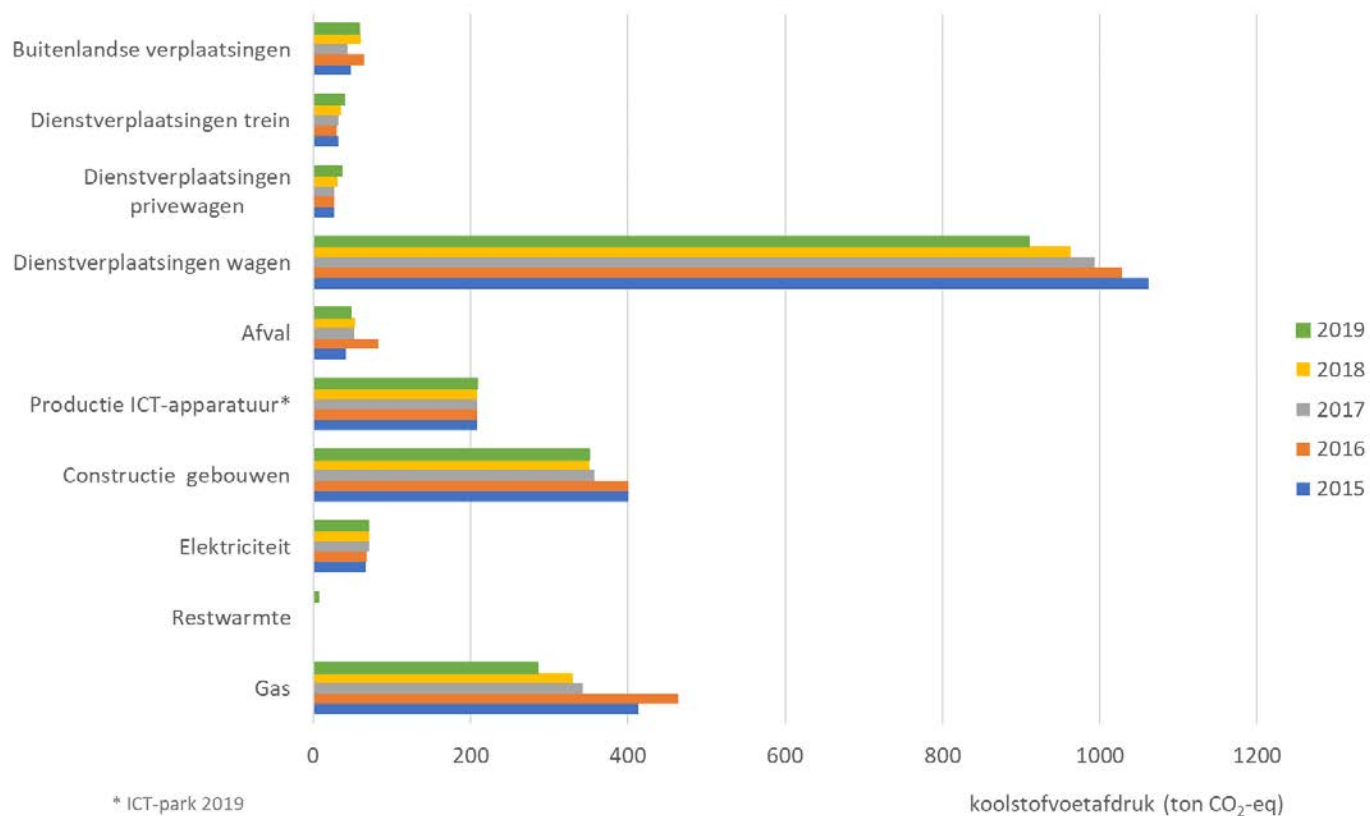
Figuur 22: Evolutie van de koolstofvoetafdruk (2015-2019)

Op een uitschieter in 2016 na, vertoont de koolstofvoetafdruk een dalende trend (Figuur 11).

Tussen 2015 en 2019 was er een reductie van 13 %. Dit komt vooral door de (bijna) systematische daling van het gasgebruik en verplaatsingen met dienstwagens, en door de sluiting van een aantal gebouwen (Figuur 12). De koolstofvoetafdruk per VTE daalde slechts met 6 % tussen 2015 en 2019.

De VMM heeft zich tot doel gesteld om haar totale koolstofvoetafdruk tegen 2030 met 30 % te verminderen t.o.v. 2018. In 2019 werd al een daling van 4 % gerealiseerd, zowel voor de totale koolstofvoetafdruk als voor de voetafdruk per VTE. Minder dienstverplaatsingen met de wagen en een lager gasgebruik verklaren het grootste deel van deze reductie (Figuur 12).

In 2019 werden de emissiefactoren voor de berekening van de koolstofvoetafdruk geactualiseerd. Er gebeurde een terugrekening voor de volledige tijdsreeks 2015-2019.

Figuur 23: Evolutie van de koolstofvoetafdruk per categorie (2015-2019)

10 WETTELIJKE ASPECTEN

Wij volgen voortdurend de wijzigingen in de milieuwetgeving op via het wettelijk register. We gaan na of de op de site uitgevoerde activiteiten in overeenstemming zijn met de bestaande milieuvergunning.

De voor de VMM meest relevante wijziging in de milieuwetgeving tijdens de periode juli 2014-juni 2015 was het gevolg van de VLAREM-trein 2013. De vertaling van de BBT-studie 'Laboratoria' had de vervanging van rubriek 24 van de indelingslijst van VLAREM I tot gevolg. Hierdoor werden vanaf 4 oktober 2014 alle biologische labs een inrichting klasse 2. De impact van de daaropvolgende VLAREM-treinen was veel beperkter.

Wat de vestiging Herentals betreft, werd bij akte van 11 juni 2015 door de deputatie van de provincie Antwerpen een milieuvergunning voor een termijn van vijf jaar verleend voor de rubriek 3.4.1.b (lozen van bedrijfsafvalwater van laboactiviteiten aan 0,2 m³/uur) en de rubriek 24.3 (biologisch lab). Een vergunning voor rubriek 15.1.1 en rubriek 17.4 was al eerder aangevraagd. Een hernieuwing voor de lozing van bedrijfsafvalwater werd op 2 april 2020 ingediend.

Voor de vestiging Hasselt werd bij akte van 16 juli 2015 door de deputatie van de provincie Limburg een milieuvergunning voor een termijn van vijf jaar verleend voor de rubrieken 3.4.1.b (lozen van bedrijfsafvalwater met gevaarlijke stoffen aan 0,15 m³/uur), 15.1.1, 17.4 en 24.3.

Voor de vestiging dienst Lucht (Kronenburgstraat) en Aalst had de bovenvermelde VLAREM-wijziging geen gevolg.

Op 30 april 2015 werd door het college kennisgenomen van de melding klasse 3 i.v.m. de VMM-activiteiten op het Vuurkruisenplein in Antwerpen (de vestiging van dienst Lucht). Concreet ging het om rubriek 15.1.1, 16.7.1 en rubriek 17.4.

Alle milieuvergunningplichtige activiteiten die deels of volledig door Dienst Lucht (Kronenburgstraat in Antwerpen) worden uitgeoefend, zijn opgenomen in de milieuvergunning van het Provinciebestuur Antwerpen dat exploitant is van deze site.

Op 28 september 2006 kreeg de VMM een milieuvergunning voor 20 jaar voor de exploitatie van een kantoorgebouw met ondergrondse garage en technisch gebouw in de Dr. De Moorstraat 24-26 en in de Gasthuisstraat 40-42 in Aalst (ref. 082/41002/550/1/a/1). Op 31 oktober 2009 werd deze milieuvergunning uitgebreid met de exploitatie van het nieuwe server- en stookgebouw in de Gasthuisstraat 38, en dit tot 28 september 2026 (ref. MO3/41002/550/1/A/2). De milieuvergunning werd via een mededeling kleine verandering aangepast op 19 september 2013 (ref. MO3/41002/550/1/M/1/MR). Wegens een materiële tekortkoming werd vervolgens een correctiebesluit afgeleverd. Tot slot werd op 17 maart 2016 akte genomen van de mededeling kleine verandering voor de uitbreiding van de koelinstallatie. In 2017 werd een stedenbouwkundige vergunning bekomen voor de plaatsing van een borstwering en metalen kooiladder dit had geen impact op de MV. Op 26 augustus 2019 werd de vergunning uitgebreid met twee rubrieken van klasse 3. Door deze regularisatie werd enerzijds het vergunde debiet van de bronbemaling aan het werkelijke debiet aangepast en anderzijds het gebruik van proceswater, aangezien er sprake was van een dubbele rubricering, correct in de vergunning opgenomen.

Met het besluit van de deputatie van 28 oktober 2010 werd voor de vestiging Gent een vergunning tot 2030 verleend voor de exploitatie van een administratief centrum en onderzoekslaboratorium. Deze vergunning werd later gewijzigd en uitgebreid, en ook de bijzondere voorwaarden met betrekking tot de lozing van bedrijfsafvalwater en de opvang en gebruik van hemelwater werden gewijzigd. In 2016 nam de deputatie ook twee keer akte van een mededeling kleine verandering.

10.2 Verklaring van de milieuverificateur over de verificatie en valideringswerkzaamheden

Vinçotte NV, EMAS-milieuverificateur met registratienummer BE-V-0016 geaccrediteerd met als reikwijdte 1, 10, 11, 13, 16, 18, 19, 20 (excl. 20.51), 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.9, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 70, 72, 71, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 99 (NACE-code) verklaart dat hij heeft geverifieerd of de vestigingen te Aalst, Antwerpen, Hasselt, Herentals, Oostende administratie, Oostende onderhoudsdienst, Gent, VAC Antwerpen, VAC Leuven, CBG Leuven, Mechelen OVAM, het Ferrarisgebouw in Brussel en de technische locaties in Nieuwspoort, Merelbeke en Schulen zoals vermeld in de bijgewerkte milieuverklaring 2019 van de organisatie VMM met registratienummer BE-VL021 voldoen aan alle eisen van Verordening (EG) nr. 1221/2009, Verordening (EU) 2017/1505 en Verordening (EU) 2018/2026 inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS).

Met de ondertekening van deze verklaring verklaar ik dat:

- de verificatie en validering volledig overeenkomstig de voorschriften van Verordening (EG) nr. 1221/2009, Verordening (EU) 2017/1505 en Verordening (EU) 2018/2026 zijn uitgevoerd;
- uit het resultaat van de verificatie en validering blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat niet aan de toepasselijke wettelijke milieuvoorschriften is voldaan;
- de gegevens en informatie van de Milieuverklaring 2019 - gegevens 2018 van de VMM voor de vestigingen te Aalst, Antwerpen, Hasselt, Herentals, Oostende administratie, Oostende onderhoudsdienst, Gent, VAC Antwerpen, VAC Leuven, CBG Leuven, Brussel Ferraris, Mechelen OVAM en de drie technische locaties in Nieuwpoort, Merelbeke en Schulen een betrouwbaar, geloofwaardig en juist beeld geven van alle activiteiten van de vestigingen binnen de in de milieuverklaring vermelde reikwijdte.

Dit document is niet gelijk aan een EMAS-registratie. EMAS-registratie kan alleen worden gedaan door een bevoegde instantie in de zin van Verordening (EG) 1221/2009, Verordening (EU) 2017/1505 en Verordening (EU) 2018/2026. Dit document wordt niet gebruikt als een zelfstandig stuk openbare communicatie.

Handtekening

////////////////////////////////////

11 BESLUIT

Sinds 2019 zijn alle vestigingen van de VMM EMAS-gecertificeerd en kan de volledige milieu-impact van de VMM worden beschouwd. De gefaseerde uitbreiding van het milieuzorgsysteem conform de EMAS-verordening naar alle locaties van de VMM versterkt de interne dynamiek rond EMAS. Door elkaar te ondersteunen en te stimuleren kunnen we onze milieuprestaties alleen maar verder verbeteren. Door de inspanningen van alle personeelsleden konden we doorheen de afgelopen jaren al een aantal mooie resultaten op tafel leggen. Zo werd de VMM bekroond met een tweede plaats op de uitreiking van de EMAS-awards in Bilbao.

Ook in de monitoring en dataverzameling werden er stappen gezet in de goede richting. De data van water, gas, elektriciteit en afval worden sinds vorig jaar ingegeven en gemonitord in het online platform e-sight. In 2019 kon voor bijna elke parameter een daling worden waargenomen, wat bevestigt dat de genomen acties hun vruchten afwerpen. Het merendeel van de operationele doelstellingen die tegen 2020 moeten worden behaald, werden reeds behaald in 2019.

		Doelstelling 2020 (t.o.v. 2013)	Resultaat 2019 (t.o.v 2013)
	Water	Minimaliseren leidingwater (m ³ /VTE)	-48 % m ³ /VTE
		Maximaal substitueren door regenwater	Van 11,4 % in 2013 naar 24,6 % in 2019
	Elektriciteit	-10 % kwh/VTE	-13 % kwh/VTE
	Gas	-10 % kwh/VTE	-51 % kwh/VTE
	Emissies	-30 % Ton CO ₂	-33 % Ton CO ₂

Telewerkdagen¹²

+20 % dagen telewerken

+108%

Duurzame verplaatsingen

Duurzame verplaatsingen omhoog

**Van 13,0 % in 2013
naar 17,7 % in 2019**

Dieselwagens

Naar 60%
dieselwagens

49 %

Kilometers dienstwagens¹³

-20 % aantal kilometers

-22 %

Papier

-50 % kg/VTE

-62 % kg/VTE

Restafval¹⁴

-50% kg

-32 % kg

PMD

-10 % kg

+87 %

Duurzame aankopen

100%

28%

¹² Telewerkdagen omvat periode 2016-2019

¹³ Kilometers dienstwagens periode 2012-2019

¹⁴ Restafval ten opzichte van 2012

85

[illegible]

Bijlage 1: Personeelsleden en VTE¹⁵

Tabel 19: Overzicht aantal personeelsleden en VTE

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	Aantal	VTE	Aantal	VTE	Aantal	VTE	Aantal	VTE	Aantal	VTE	Aantal	VTE ¹⁶	Aantal	VTE
Aalst	220	199,1	214	187,8	219	191,0	209	189,3	268	229,7	263	225,6	259	226,8
Antwerpen - PIH	44	36,1	46	38,6	46	39,6	44	39,4	43	39,2	47	40,5	51	43,2
Antwerpen - VAC	32	27,5	24	20,5	23	19,2	21	18,6	23	20,2	22	19,9	19	18,9
Brussel - Ferraris	73	64,8	77	64,8	65	57,6	67	63,1	75	64,4	73	63,9	68	62,7
Gent - LAK	124	109,5	126	109,4	123	108,9	118	104,7	122	109,8	125	110,3	124	111,7
Hasselt	34	30,3	36	31,6	35	30,2	32	29,5	37	32,0	35	30,7	34	30,2
Herentals	37	34,5	38	30,8	36	31,9	33	29,3	47	41,7	46	42,1	44	38,8
Leuven - CBG	14	11,6	14	12,4	15	13,4	15	13,9	18	15,1	15	13,9	15	14,1
Leuven - VAC	56	49,5	56	45,1	54	45,9	51	43,6	49	40,2	54	42,8	55	46,1
Lummen									14	13,2	14	13,3	14	13,1
Mechelen - OVAM	32	26,9	31	26,4	28	23,6	25	21,6	25	22,3	25	22,4	24	22,4
Merelbeke									9	8,4	9	8,6	9	8,7
Nieuwpoort									13	12,4	16	15,6	18	15,7
Oostende - Administratie	88	78,9	83	74	80	71,5	77	70	88	78,3	77	69,2	76	67,9
Oostende - Onderhoudsdienst	7	6,8	7	6,8	7	6,6	5	4,8	5	4,8	3	4,4	3	2,9
VMM	933	831,5	912	794,9	891	782,2	841	762,1	844	739,3	831	730,5	819	729,3

¹⁵ Vanaf 2017 werden de rattenvangers opgenomen bij de locatie waar ze administratief aan zijn toegewezen. De locaties waar de VMM niet meer actief is (en Brussel-IRCEL en een permanente thuiswerkers) werden niet afzonderlijk weergegeven maar zijn wel opgenomen in het totaal.

Bijlage 2: VMM Organogram

[illegible]

Organogram

Vlaanderen
is milieu

ADMINISTRATEUR-GENERAAL
Bernard De Potter

STAF ADMINISTRATEUR-GENERAAL
Greta Timmermans
Griet Heuvelmans
Marc Van Verre

SYLVEER CUYPERS
vertegenwoordigt de personeelsleden ter
beschikking gesteld van nv Aquafin

AFDELING
INTEGRAAL
WATERBELEID
Didier D'hont

AFDELING
RAPPORTERING
WATER
Rudy Cautaeys

AFDELING
ECOLOGISCH
TOEZICHT
Ingeborg Barrez

AFDELING
ECONOMISCH
TOEZICHT
Hilde Soetaert

AFDELING
OPERATIONEEL
WATERBEHEER
Barbara Vael

AFDELING
LUCHT, MILIEU EN
COMMUNICATIE
Michiel
Van Peteghem

AFDELING
ALGEMENE ZAKEN
Micheline Van
Den Langenbergh

AFDELING
KENNISBEHEER
Eric Vreys

DIENST
STROOMGEBIED-
BEHEER
Veronique Van
Den Langenbergh

DIENST MEETNET
OPPERVLAKTE-
WATER
Martin Verdriev

DIENST
OMGEVINGS-
VERGUNNINGEN
Anja Van Geyt

DIENST
HEFFINGEN
Pieter D'Hondt

DIENST BEHEER
ONBEVAARBARE
WATERLOPEN
Koen Martens

DIENST
LUCHT
Koen Toté

DIENST
HR
Patrick De Prins

DIENST
INFORMATICA
Vera De Saedelee

DIENST
SECRETARIAAT
COÖRDINATIE-
COMMISSIE
INTEGRAAL
WATERBELEID
Lieve De Roeck

DIENST MEETNET
AFVALWATER
Greet Vos

DIENST GEGEVENS-
BEHEER
SANERINGSINFRA-
STRUCTUUR
Koen De Witte

DIENST AUDIT
EN OPVOLGING
Jennifer D'Hondt

DIENST GRONDWATER
EN LOKAAL
WATERBEHEER
Kris Van den Belt

DIENST MILIEU-
RAPPORTERING
Marleen Van
Steertegem

DIENST
MIDDELEN
Krista Van Malder

INTERNE
MILIEUZORG
Kristien Gevers

DIENST
COÖRDINATIE
FINANCIERING
WATERBELEID
Kor Van Hoof

DIENST
LABORATORIUM
Sofie Cattoir

DIENST
UITBOUW EN
BEHEER SANERINGS-
INFRASTRUCTUUR
Steven Van Den
Broeck

DIENST
REGULERING
SANERING
Peter Aelterman

DIENST
HOOGWATER-
BEHEER
Kris Cauwenberghs

DIENST
INTERNATIONAAL
MILIEUBELEID
Steven Vinckier

DIENST
JURIDISCHE ZAKEN
Ann Carette

DIENST
STURING EN
RAPPORTERING
WATER
Wim Gabriëls

DIENST
WATERREGULATOR
DRINKWATER
Ellen Wailly

DIENST
INVESTERINGEN EN
RENOVATIES
Ivo Terrens

DIENST
COMMUNICATIE
Katrien Smet

BIJTENDIENST IJZER, LEIE EN
BRUGSE POLDERS
Saskia Lammens

BIJTENDIENST
BOVENSCHDELDE, GENTSE KANALEN
EN DENDER
Ann Huysmans

BIJTENDIENST DEMER,
DIJLE EN MAAS
Filip Raymaekers

BIJTENDIENST NETE EN
BENEDENSCHDELDE
Marc Florus

Bijlage 3: Operationele doelstellingen per locatie tot en met 2019

Hoofdbestuur in Aalst en in Brussel (Ferraris)

Aalst 2017-2019

1. De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.
2. Het waterverbruik blijft status quo (m^3/VTE) ten opzichte van 2014.
3. De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert
4. Het primair energieverbruik (gas en elektriciteit) blijft status quo (kWh/VTE) vanaf 2017.
5. Het papierverbruik (kg/VTE) vermindert met 5% t.o.v. 2015 tegen 2019.
6. Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 10 procentpunten tegen 2017 ten opzichte van de mobiliteitsbevraging 2014.
7. Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 10% t.o.v. 2015 tegen 2019.
8. Het aantal verreden dienstkilometers met duurzame verplaatsingswijze neemt 20% toe t.o.v. 2015 tegen 2019.
9. De directe emissie van broeikasgassen (ton CO_2 -equivalenten/ VTE) daalt met 17% t.o.v. 2013 tegen 2019.
10. VMM breed is 80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens niet-diesel.
11. VMM realiseert een jaarlijks aankoopdeel wagens van 7% (hybride plug-in) elektrische en 3% CNG-wagens en lineair stijgend naar 10% elektrisch (hybride plug in) en 7,5% CNG in 2020.
12. VMM beschikt over een klimaatactieplan in 2018 waarin een road map voor CO_2 -emissiereductie en reductie primair energieverbruik tot 2030 wordt geformuleerd.
13. VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
14. VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.
15. De hoeveelheid restafval (kg/VTE) en PMD (kg/VTE) neemt af met 10% tegen 2019 t.o.v. 2015.
16. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019.

Ferraris Brussel (2018-2020)

1. Het verbruik van leidingwater minimaliseren;
2. CO_2 emissies (ton CO_2/VTE) van het wagenpark minderen met 50% in 2020 tov 2017;
3. 80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel;
4. Het aantal dienstkilometers met wagens daalt tegen 2020 met 10% t.o.v. 2012.;
5. Het gasverbruik (kWh/m^2) met 2% per jaar verlagen;
6. Het elektriciteitsverbruik (kWh) met 2% per jaar verlagen;
7. Het papierverbruik uit printen en kopiëren (kg papier) minderen met 5% tegen 2020 t.o.v. 2017;

8. Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert;
9. De duurzame dienstverplaatsingen (afgelegde km) nemen toe met 10% t.o.v. 2012;
10. Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen) met 30% laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014;
11. De VMM onderneemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit;
12. De VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden;
13. Restafval vermijden en het PMD gebruik reduceren;
14. 100% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Buitendienst Bovenschelde, Gentse Kanalen en Dender: Gent LAK

Gent 2017-2019

1. De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.
2. Het waterverbruik (leiding- en regenwater) blijft status quo t.o.v. 2014 in 2019.
3. De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert
4. Het elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) daalt met 5% t.o.v. 2014.
5. Het gasverbruik (kWh/m^2) daalt met 6% t.o.v. 2014.
6. Het papierverbruik (kg/VTE) mindert met 10% t.o.v. 2014.
7. Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017 (ten opzichte mobiliteitsbevraging 2014).
8. Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 20% in 2019 t.o.v. 2012.
9. De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks toe met 5% t.o.v. 2016.
10. 80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel.
11. De directe emissie van broeikasgassen (ton CO_2 -equivalenten/ VTE) daalt met 20% t.o.v. 2014 tegen 2019.
12. VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
13. VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.
14. De hoeveelheid restafval (kg/VTE) neemt af met 40% t.o.v. 2014.
15. De hoeveelheid PMD (kg/VTE) neemt af met 30% tegen 2019 t.o.v. 2014.
16. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019.

Buitendienst IJzer, Leie en Brugse polders: Oostende administratie en Oostende onderhoudsdienst

Oostende administratie 2017-2019

1. De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater en grondwater is gemaximaliseerd.
2. Het waterverbruik (m³/VTE) blijft status quo ten opzichte van 2015.
3. De VMM behandelt zijn afvalwater volgens de opgelegde wettelijke normen en is een trendsetter inzake de behandeling van afvalwater naar de bedrijven en de huishoudens die ze controleert en adviseert.
4. Het elektriciteitsverbruik (kWh/VTE) daalt met 2% per jaar t.o.v. 2015.
5. Het gasverbruik (kWh/m²) daalt met 10% t.o.v. 2014.
6. Het papierverbruik (kg/VTE) vermindert met 20% t.o.v. 2014.
7. Het aandeel duurzame verplaatsingen in het woonwerkverkeer verbetert met 5 procentpunten tegen 2017 (ten opzichte mobiliteitsbevraging 2014).
8. Het aantal verreden dienstkilometers met wagens daalt met 20% t.o.v. 2012 tegen 2019.
9. 80% van de jaarlijkse aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel.
10. De duurzame dienstverplaatsingen nemen jaarlijks toe met 5% t.o.v. 2016.
11. VMM beschikt over een klimaatactieplan in 2017 waarin een road map voor emissiereductie tot 2020 wordt geformuleerd.
12. De directe emissie van broeikasgassen (ton CO₂-equivalenten/VTE) daalt met 20% tegen 2019 t.o.v. 2013.
13. VMM neemt jaarlijks gerichte acties ter versterking van de biodiversiteit.
14. VMM is voortrekker inzake het gebruik van alternatieven voor pesticiden.
15. De hoeveelheid restafval (kg/VTE) neemt af met 20% t.o.v. 2014.
16. De hoeveelheid PMD blijft status quo t.o.v. 2015.
17. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019.

Oostende Onderhoudsdienst (2017-2020)

1. Het verbruik van leidingwater (m³) met 5% verminderen tegen 2020 t.o.v. 2015;
2. Sensibilisering van het personeel in verband met lozing van afvalwater;
3. CO₂ emissie (ton CO₂/VTE) verminderen met 15% t.o.v. 2013 tegen 2020;
4. 80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel in 2019;
5. 10% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2020 t.o.v. 2012;
6. Energieverbruik elektriciteit (kWh) terugschroeven met 10% tegen 2020 t.o.v. 2013;
7. Energieverbruik gas (kWh/m²) terugschroeven met 5% tegen 2020 t.o.v. 2013;

8. Het papierverbruik printen en kopiëren (kg papier) minderen met 20% tegen 2020 t.o.v. 2014;
9. Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen/jaar) met 100% laten toenemen in 2019 t.o.v. 2014;
10. 40% van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020;
11. Tegen einde 2020 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit;
12. Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw;
13. De restfractie met 50% verminderen tegen 2020, PMD met 10% terugdringen tegen 2020 met 2016 als referentiejaar;
14. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Buitendienst Demer, Dijle en Maas: Leuven VAC, Leuven CBG en Hasselt

Leuven VAC (2017-2020)

1. Het verbruik van leidingwater minimaliseren;
2. De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen – de VMM geeft het voorbeeld aan externen;
3. CO₂ emissies (ton CO₂/VTE) minderen met 15% in 2020 tov 2013;
4. 80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel;
5. Het aantal verreden kilometers met dienstwagens reduceren tot 10% in 2019 ten opzichte van 2012;
6. Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit;
7. Het gasverbruik (kWh/m²) met 2% per jaar verlagen met 2015 als referentiejaar;
8. Het elektriciteitsverbruik (kWh) met 2% per jaar verlagen met 2015 als referentiejaar;
9. Het papierverbruik minderen met 20% tegen 2020 t.o.v. 2014;
10. 87% van de werknemers verplaatst zich duurzaam in het woon-werkverkeer in 2020;
11. Tegen 2020 aantal duurzame dienstverplaatsingen laten toenemen met 20% t.o.v. 2012;
12. Het Blue-bike gebruik (aantal ontleningen/jaar) met 30% laten toenemen in 2020 t.o.v. 2014;
13. Tegen einde 2020 neemt de VMM een aantal gerichte acties tot behoud van biodiversiteit;
14. Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw;
15. Restafval vermijden en het PMD gebruik reduceren;
16. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Leuven CBG (2017-2020)

1. Het verbruik van leidingwater (m³) met 5% verminderen tegen 2020 t.o.v. 2015;
2. De substitutie van het gebruik van leidingwater door regenwater is gemaximaliseerd;

Herentals (2015-2019)

- 1.Het verbruik van leidingwater met 5% verminderen tegen 2019 t.o.v. 2012;
- 2.Sensibilisering van het personeel in verband met lozing van afvalwater;
- 3.CO2 emissie verminderen met 15% t.o.v. 2013 tegen 2019;
- 4.80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel in 2019;
- 5.15% minder verreden kilometers met dienstwagens in 2019 t.o.v. 2012;
- 6.Vanaf 2015 beschikken we over een ritregistratiesysteem in elke dienstwagen;
- 7.Energieverbruik (gas en elektriciteit) terugschroeven met 5 % tegen 2019 t.o.v. 2013;
- 8.Het papierverbruik minderen met 14% tegen 2019 t.o.v. 2014;
- 9.Tegen 2019 afvalberg verminderen met 50 % t.o.v. 2013;
- 10.Tegen 2015 beschikken we over een ritregistratiesysteem van de vervoerswijzen dienstverplaatsingen;
- 11.Implementatie van plaatsonafhankelijk werk met 5 % t.o.v. 2011 tegen 2019;
- 12.5% meer werknemers via duurzaam woonwerkverkeer tegen 2019 t.o.v. 2011;
- 13.Tegen einde 2016 neemt VMM gerichte acties tot het behoud van biodiversiteit;
- 14.Vanaf 2014 is er 100% nulgebruik van pesticiden;
- 15.Het afvalbeheer optimaliseren tegen einde 2016 in functie van de afvalregistratie;
- 16.De restfractie met 50% verminderen tegen 2019, PMD met 20% terugdringen tegen 2020 met 2013 als referentiejaar;
- 17.70% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

De dienst Lucht in Antwerpen: Antwerpen PIH (Kronenburgstraat) en Vuurkruisenplein

Dienst Lucht (2015-2019)

1. Het verbruik van leidingwater minimaliseren. Geen mogelijkheid om gebruik te maken van grondwater en/of regenwater;
2. De behandeling van het afvalwater verloopt volgens de wettelijke normen – de VMM geeft het voorbeeld aan externen;
3. Beschikken over een klimaatactieplan waarin de road map voor emissiereductie tot 2020 geformuleerd wordt;
4. 80% van de aankopen van nieuwe wagens is niet-diesel;
5. Het aantal verreden kilometers met dienstwagens reduceren tot 15% in 2019 ten opzichte van 2012;
6. Beschikbaar stellen van de operationele maatregelen van de energieaudit;
7. Tegen eind 2014 zal het primair energieverbruik verlagen met 10% en beschikt de locatie over tellers op al haar installaties;
8. Het papierverbruik minderen met 20% tegen 2019 t.o.v. 2012;
9. 40% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2016 en worden geregistreerd via indicatoren;
10. De modal split verbetert zodat 87% van de werknemers zich duurzaam verplaatst tegen 2019;
11. Tegen 2019 aantal duurzame dienstverplaatsingen laten toenemen met 20% t.o.v. 2012 .
12. Het Blue-bike gebruik met 100% laten toenemen in 2019 t.o.v. 2014;
13. Tegen 2016 beschikken over een ritregistratiesysteem van al de vervoerswijzen dienstverplaatsingen;
14. Tegen einde 2016 neemt de VMM een aantal gerichte acties tot behoud van biodiversiteit;
15. Nulgebruik van pesticiden handhaven in en om het huurgebouw;
16. De hoeveelheid restafval behouden ten opzichte van 2014; PMD reduceert met 10% tegen 2019 met 2012 als referentiejaar;
17. 80% van de overheidsopdrachten verlopen duurzaam tegen 2019 en worden geregistreerd via indicatoren.

Er zijn geen operationele doelstellingen voor de technische locaties: Lummen, Merelbeke en Nieuwpoort.

Bijlage 5: Omrekenings- en aanrekeningsfactoren milieumonitor¹⁷

Locatie	categorie	eenheid	omzettingsfactor naar gewicht
Aalst	GFT	Container 140l	0,9585
Aalst	GFT	kg/m ³	684,64
Aalst	papier & karton	Container 1100l	1,0332
Aalst	papier & karton	kg/m ³	93,92
Aalst	restafval	Container 1100l	0,8545
Aalst	restafval	kg/m ³	77,69
Alle locaties	Emissiefactor gas CO2	ton/kwh	2,02E-04
Alle locaties	Emissiefactor gas CO2	ton/TJ	56,10
Alle locaties	Emissiefactor gas NOx	kg/kwh	1,04E-04
Alle locaties	Emissiefactor gas NOx	kg/TJ	28,92
Alle locaties	Emissiefactor gas PM10	kg/kwh	1,62E-06
Alle locaties	Emissiefactor gas PM10	kg/TJ	0,45
Alle locaties	groenafval	kg/m ³	150
Alle locaties	isomo	kg/m ³	10
Alle locaties	rookmelder	kg/stuk	0,12
Alle locaties	septisch afval	kg/m ³	1000
Alle locaties	Spaarlampen	kg/stuk	0,3
Alle locaties	Spuitbussen leeg	kg/stuk	0,113
Alle locaties	TL-lampen	kg/stuk	0,333
Gent - LAK	papier & karton	Container 1000l	0,9392
Gent - LAK	papier & karton	Container 240l	0,2254
Gent - LAK	PMD	Container 660l	0,1546
Gent - LAK	PMD	kg/m ³	23,43
Gent - LAK	PMD	kg/zak	1,41
Gent - LAK	restafval	Container 1000l	0,875
Gent - LAK	restafval	kg/m ³	87,5
Gent - LAK	Zacht plastic en Folie aantal	kg/zak	1,9
Herentals	plasticfolie	kg/zak	1
Oostende	papier & karton	Container 1100l	1,0332
Oostende	papier & karton	Container 660l	0,6199
Oostende	papier & karton	kg/m ³	93,92
Oostende	PMD	Container 660l	0,1546
Oostende	PMD	kg/m ³	23,43
Oostende	PMD	kg/zak	1,41
Oostende	restafval	Container 1100l	0,80663
Oostende	restafval	Container 660l	0,484
Oostende	restafval	kg/m ³	73,33
Oostende	zacht plastic	kg/zak	3

¹⁷ Indien voor een locatie geen specifieke omzettingsfactoren beschikbaar zijn, worden de omzettingsfactoren van het hoofdkantoor in Aalst gebruikt.

